

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Detsember 2011 nr 11 (2400) • Tartu ülikooli ajakiri

Selles numbris:

NOOR MESINIK, KIRJANIK JA
GENEETIK MARI JÄRVE

ALKOHOLI MAKSUSTAMINE
EESTIS POLE OPTIMAALNE

KUIDAS PAISTAB ÜLIKOOL TUDENGIVARJULE?

EDUKA ETTEVÕTTE
VÕIB LUUA IGAL
ERIALAL

KUI AABITSAKUKK ENAM KIRE...

Foto: Anna Voolchitza

Sven Paulus
sven.paulus@ut.ee

Käivitan rüperaali ning arvuti palub enda seadistamiseks välja valida ühe keele. Etteantud nimekiri on kenake, esindatud on kõigi Euroopa suuremate riikide keeled. Sealhulgas meie sugulaskeeled soome ja ungari. Aga eesti keelt ei ole. Ja ma ei saagi hästi aru, mis pärast pole. Sama lugu telefoniga. Uuendad operatsioonisüsteemi ja telefon uurib, millises keeles sa soovid temaga edaspidi suhelda. Lihtsaim valik tundub inglise keel, sest taas pole emakeelel telefonis kohta.

Arvutialast kõnepruuki kuuates räägime enamasti pigem, et

arvuti «kräššib» või tuli sooritada «kopi-peist» tegevus, selmet kasutada emakeelseid termineid. Ja võrgust saab alla laadida ikka «äppe» mitte rakendusi või programmijupikesi. Võib ju tunduda, et see on tühine probleem. Aga kas on? Samal ajal, kui ma seda teksti kirjutan, pakub programm mulle iseseisvalt parandusi, mõistagi inglise keeles. Ehk on see tõepoolest enesestmõistetav, et kogu suhtlus käib varsti vaid inglise keeles ja emakeelt igatsevad taga vaid vanamoelised inimesed. Või on see mugavustsooni mandunud harjumus?

Digitaalne sajand on toonud meie ümber üha suureneva hulga elektroonilisi vidinaid ja järjest enam kulub meil aega kõiksugu ekraanide ees. Enamik aparatuurid tahaks meiega suhelda inglise keeles, sest nii on tootjale lihtsam. Aga mulle näib, et too lihtsus võib pöörduda ühekülgsuseks. Hea küll, miljonite lemmikud Gmail ja Facebook on osaliselt saanud eestikeelse kasutajatoe, kuid need on üksikud kalad meeletus digitaalse info ookeanis.

Usutavasti loob ja määratleb just keel meie reaalsust. Isekü-

simus on, kas nõustume mujalt pakutavaga, saades nõnda kaasa raamid ja normid või loome oma keele abil ise uut reaalsust. Märgid viitavad sellele, et lähitulevikus toimub inimese ja masina vaheline suhtlus suuresti kõne abil. Ulmefilmidest nähtu hakkab ses osas tõeluseks saama. Ent mind huvitab küll, millist keelt ma oma arvuti ja muude tehnoloogiliste vahenditega peagi räägin. Küsimus on ka järelkasvus, eriti kui vaadata nooremast põlvkonda, kes süvenenult ja mängleva kergusega kõiksugu ekraanide taga askeldab.

Hetkeks puhkeva kampaania korras võib uudissõnu välmida, ent sellest ei piisa, kui teised keeled pressivad sisse ustest ja ekraanidelt. Hakatuseks tuleks emakeelde ümber panna arvutite operatsioonisüsteemid, mis ei tohiks väga keeruline ja kallis olla. Olen kaugel kurtmisest, et eesti keel sureb välja, kuid praegune areng ei luba ka ülemäärast optimismi. See miljoni inimese vahel jagatud kihiline salakood, mida paljud võõramaalased peavad haldjakeeleks, on suisa uskumatult suur varandus. Hoidkem ja arendagem seda siis teadlikult.

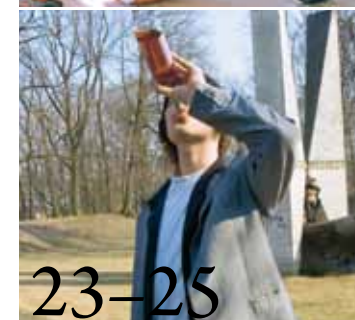
Universitas Tartuensis on Tartu ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaz 3500. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Munga 4 (II k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Sõerunurk; **toimetajad:** Merilyn Merisalu ja Sven Paulus; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Margus Nõmm; **fotograafid:** Andres Tennus ja Ove Maidla; **infotoimetaja:** Liis Sandre, Kady Sõstar; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetus lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees:** Maaja Vadi, **liikmed:** Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Katrin Pajuste-Kuul, Liina Liiv.

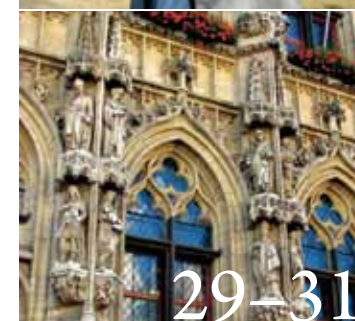
14–17

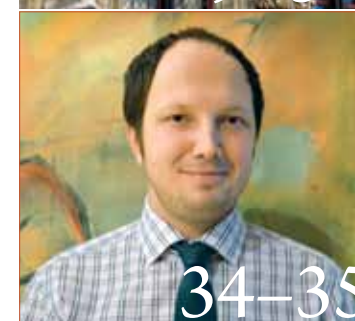
18–19

23–25

29–31

34–35

- 11 TÜ personalijuhtimise professori Kulno Türki inauguratsiooni loeng
- 13 Kolumn: mis on Open Access ning kas ja kuidas saab see Eesti teadusele kasulik olla?
- 14 Persoon: noor kirjanik, geneetik ja mesinik Mari Järve
- 18 Viljandi teatritudengid Ugala laval
Koostöö TÜ Viljandi kultuuriakadeemia ja Ugala teatri vahel on viimase aasta jooksul jõudu kogunud, tulevikus võib etenduskunstide osakond akadeemia hoonest juba teatrimajja kolida.
- 20 Erinevalt õpilasfirmadest, mis luuakse enamjaolt vaid aastaks ja kus rahalise poole ja dokumentide osas vastutab emafirma, tudengite loodud ettevõtetele hinnaalandust ei tehta.
- 23 Väitekiri: alkoholi maksustamine Eestis pole optimaalne
- 26 Tudengivarjude kogemused
Pärast tudengivarjude käimist sain aru, millist eriala ma kindlasti ei vali. /.../ Enne ülikooliga kokkupuutumist arvasin, et ülikoolis on kahte tüüpi inimesi ja võimalusi: kas olla inimene, kes õpib huvitavat eriala, olles sellele väga pühendunud ning leides aega ainult selleks, või olla tarkur, kes õpib suvalist ala, kuhu ta sisse sai, teha seda täpselt nii vähe kui võimalik ja veeta ülejäänud aeg pidutsedes.
- 29 Reisikiri Belgiast: šokolaadist, õllest, vahvlitest, jalgratastest
- 32 Kuupäeval 11.11.11 esilinastus 111-s Eesti kinos mängufilm «Täitsa lõpp», mida nimetatakse kodumaise filmikunsti ajaloo suurimaks rahvafilmiks ja kus mängivad peaosi kaks Tartu ülikooli üliõpilast.
- 34 Vilistlane Meelis Niinepuu
- 36 Essee: kuidas on ülikoolimuuseumide tähendus ajas muutunud?
- 38 Ajalugu: 130 aastat tagasi hakati loendama Eestimaa elanikke
- 42 Juubelid, stipendium, kaitsmised, tunnustused, teated

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 6. jaanuaril 2012.

roheline trükis

Trükitud taastoodetud paberile looduslike trükivärvidega. ©Ecoprint

Akadeemiliste organisatsioonide vereandmisvõistlus

Naiskorporatsioon Lembela korraldab koostöös verekeskusega tänavu 10. oktoobrist kuni järgmise aasta 10. maini akadeemiliste organisatsioonide vereandmise võistluse, mille eesmärk on innustada nii enda kui ka kõigi teiste akadeemiliste organisatsioonide liikmeid tegelema doonorlusega. Vere annetamine on Lembela liikmete hinnangul ilmekas näide sellest, et head teha on imelihtne.

Võistluse raames saavad verd anda kõik akadeemiliselt organiseerunud isikud, korporatsioonide ja seltside liikmed (nii tegevliikmed kui ka vilistlased) nii Tallinnas kui ka Tartus. Osalemiseks tuleb verekeskuste registratuurist küsida registreeru-

misleht ja panna sinna kirja enda andmed.

Aastaid tagasi oli vereandmise võistlus akadeemiliste organisatsioonide vahel traditsiooniline sündmus. Vahepeal jäi ettevõtmine soiku, kuid Lembela liikmed otsustasid selle taaselustada. Eelmine taoline võistlus toimus 2011. aasta kevadsemestril. Saadud osalejate ja verekeskuse tagasiside oli positiivne, mistõttu otsustasid korraldajad võistlust

pikendada tervele õppeaastale.

2011. aasta kevadsemestril kuulutati kõige heateotatelsemaks akadeemiliseks organisatsiooniks korporatsioon Sakala, kelle liikmetest käis verd andmas 21, teiseks jäi Lembela 15 osalejaga ning kolmandat kohta jagasid Rotalia ja Eesti naisüliõpilaste selts 6 osalejaga. Kokku osales 63 korporanti 12 organisatsioonist, kes annetasid 28,35 liitrit verd.

Käimasoleva võistlusega loodavad korraldajad osalejate arvu suurendada. Kõige enam heategusid teinud akadeemiliste organisatsioonide autasustamine toimub kevadsemestril. Lisainfo: www.verekeskus.ee ja www.kliinikum.ee/verekeskus.

Ahhaa, helisev füüsika!

Alates 2. detsembrist on teaduskeskuse AHHA Tartu majas avatud uus ja põnev muusikanäitus «Ahhaa, helisev füüsika!», mis tutvustab meile muusikamaailma tavatute vaatenurkade alt.

See Soome teaduskeskuses Heureka valminud interaktiivne näitus aitab otsida vastust küsimusele – mis on muusika? On see vaid sümfoniaorkestri kontsert või ka see meeldiv tunne, mis tekib oma lemmikmuusikapala kuulates?

Näituse kõiki 24 eksponaati saab ise katsuda ja katsetada –

saab näha, kuidas võngub heli, mängida hiiglaselise paaniflööti, õhukitarri ja lõputa klaverit, kuulata sireenide laulu, uudistada, kuidas on arenenud muusikalvestamise tehnoloogia, juhatada sümfoniaorkestrit, katsetada end diskoriametis ja teha muud põnevat.

Jõulude ajal on teaduskeskuses avatud jõuluteemalised töötoidad, kus muu hulgas eraldatakse mandariinist DNA-d, tehakse LED-jõuluhteid jms. Külaskäib ka robotjõuluvana. Vt lisa: <http://www.ahhaa.ee/et/joulutooad>.

Foto: Heureka teaduskeskus

Eesti vanim naisüliõpilaste selts tähistas 100 aasta juubelit

14.–20. novembrini tähistas Eesti naisüliõpilasselts (ENÜS) 100. aastapäeva, mille puhuks kogunes seltsi endisi ja praegusi liikmeid Tartusse maailma eri paigust.

19. novembril aset leidnud aktusel tunnustas president Toomas Hendrik Ilves ENÜSi ajaloolist rolli naiste hariduse eest seismisel. «Sajand tagasi võis naisüliõpilasseltsi teke ja naiste kasvav ilmumine haritlaskonna ridadesse tunduda osana probleemist. Praegu on naiste võimalikult proportsionaalne esindatus kõigis ühiskonnaelu vormides norm ja akadeemilised naised seega igal juhul oluline osa lahendusest,» tõi president.

ENÜSi juhataja Siiri Salutee märkis oma kõnes, et selts on läbi aegade võidelnud nii naise õiguse eest haridust omandada

Foto: Jüri Laan

kui ka üldse seltsi olemasolu eest. «Täna seltsi liikmel pole vaja otseselt millegi vastu võidelda. On aga palju, mille eest võidelda, näiteks eesti keele püsimine.»

ENÜSi sünnipäevaks loetakse 14. novembrit 1911, kui rühm Tartusse kõrgharidust nõutava tulnud noori naisi otsustas ühineda, et saavutada eesti naistele õigus astuda ülikooli. Selts tegut-

ses kaheksa aastat pöranda all ja registreeriti alles aastal 1919, siis juba Eesti vabariigi Tartu ülikoolis.

Juubeliks valmis raamat «Eesti Naisüliõpilaste Selts 1911–2011. Vaateid ajalukku». Mahukas kogumik annab ülevaate seltsi tegemistest eri ajalooetappidel ja mandritel ning tutvustab silmapaistvaid ENÜSi liikmeid läbi aegade.

Maimets Euroopa molekulaarbioloogia konverentsi president

21. novembril Heidelbergis toimunud Euroopa molekulaarbioloogia konverentsi (EMBC) üldsessioonil valiti organisatsiooni presidendiks tagasi professor Toivo Maimets.

Maimets peab oma senise presidendiks oleku aja üheks olulisemaks saavutuseks asjaolu, et üleüldises keerulises finantsolukorras on suudetud kindlus-

tada organisatsiooni püsivalt suurenev eelarve. «Teiseks oleme laiendanud välispartnerite ringi: kirjutasin sel sügisel alla lepingud Lõuna-Aafrika Vabariigi ja Singapuri valitsuse esindajatega, käimas on lepinguläbirääkimised India valitsusega. Tuleb rõhutada, et need ei ole mitte vaid üldsõnalised «sõpruse ja koostöö» lepingud, vaid sisaldavad konkreet-

seid kohustusi mõlemale poolele ning vahendeid nende täitmiseks.» EMBC on 27 liikmesriigi organisatsioon, asutatud 1969. EMBC ülesanne on molekulaarbioloogia teadusuuringute ja rakenduste edendamine Euroopas, osalemine üle-euroopaliste poliitikate väljakujundamisel ning suhete loomine riikidega väljaspool Euroopat.

Viljandis valmib metallikeskus

Äsja lõppesid ehitustööd Viljandimaa loomeinkubaatori metallikeskuses, mis pakub ainulaadseid töötingimusi nii tegutsevatele ehtekunstnikele kui ka kultuuriakadeemia rahvusliku metallitöö õppekava tudengitele.

TÜ Viljandi kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonna juhataja Ave Matsin näeb valmivas tööpinnas head praktika-võimalust sel sügisel alustanud metallitöö üliõpilastele. «Meil õpib nii põhiõppes kui ka avatud ülikoolis mitmeid inimesi, kes on juba ettevõtjad ja kellele pakub selliste seadmete kasutamise

võimalus kindlasti huvi,» ütles Matsin.

Praegu käib keskuse sisustamine väga erinevate metallitöö seadmetega, loodav keskkond annab enneolematu praktilise võimaluse õppida tundma traditsioonilisi tehnikaid ning neid ajakohastes võimalustes rakendada.

Metalliinkubaatoris on võimalik otsast lõpuni toota käsitsi valmistatavaid metallobjekte, ehte- ja peentöötlemise tehnoloogial valmistatavaid esemeid, samuti kasutada tänapäevast lõiketöötlust ning viimistlemist, mille valmistamiseks Eestis seni

võimalus puudus.

Jaanuaris avatava 400 ruutmeetri suuruse töökeskkonna eesmärk on luua võimalused ettevõtjate alustamiseks ehte-, sepa-, disaini- ja metalli vormitööde valdkonnas tegutsevatele kunstnikele. See on hea lisandus kevadel valminud tekstiilikeskusele.

Matsini sõnul aitab kahe keskuse koostöö paremini integreerida kultuuriakadeemia tudengeid ja vilistlasi juba tegutsevate tekstiili- ja metallikunstnikega ja suurendab Viljandis kogukonnatunnet.

100+ katset keemias pälvis teaduse populariseerimise auhinna

TÜ keemia instituudi anorgaanilise keemia assistent Jaak Arold (fotol) pälvis Eesti teaduse populariseerimise peapremia kategoorias «Teaduse ja tehnoloogia populariseerimine audiovisuaalse ja elektroonilise meedia abil» oma projekti «Audiovisuaalne materjal: 100+ katset keemias» eest.

Tegemist on suuremahulise audiovisuaalse veebipõhise audiovisuaalse veebipõhise materjaliga, mis koosneb vajalike kommentaaride, võrrandite ning selgitustega varustatud 111 sõltumatust keemiakatsevideost. Projektiga saab tutvuda internetiaadressil www.chemicum.com. Jaak Aroldi sõnul on auhind ühelt poolt moraalne tunnustus, aga

näitab ka, et projekt «100+ katset keemias» on Eestis tähelepanu äratanud. Kuna projekti teine pool ei leidnud Aroldi kinnitusel rahastust, siis osutus populariseerimise auhinna rahaline preemia oluliseks. Projekt ei ole veel lõppenud, praegu tegeletakse meetodiliste ja videotehniliste edasiarendustega.

Eesti teaduse populariseerimise auhinda antakse välja alates 2006. aastast ja seda rahastab haridus- ja teadusministeerium. Tänavused preemiad kuues kategoorias jagati välja 11. novembril teadusmeedia konverentsil «MIDA?!». Konkursil määrati eripreemiaga ära ka raamat

Foto: Andres Tennus

«Tartu Tähetorn» kategoorias «Teaduse ja tehnoloogia populariseerimine trükisõna abil».

Kalenderalbum möödunud aegade moest

Detsembri algusest on huvilistel võimalik TÜ raamatukogu infopunktist või TÜ raamatupoest soetada TÜ raamatukogu 2012. aasta kalenderalbum, mis seekord keskendub oma haruldaste piltide ja kommentaaridega möödunud aegade moele.

Teemavalikul pakkus kalendrikoostajale inspiratsiooni Weimari 1786. aastal kirjastaja Friedrich Justin Bertuchi ja kunstnik Georg Melchior Krausi loodud ajakiri *Journal des Luxus und der Moden*, mis 42 ilmumisaasta vältel haris oma lugejaid moeküsimustes ja hõlmas ka teisi kultuurivaldkondi. Lugejate maitse ja hindamisvõime paremaks koolitamiseks ei piiratud üksnes sõnaliste moeuidude ja -juhtnööridega, vaid iga kuunumbri ilmumisel ka kuni neli koloreeritud gravüüri.

Kogu Euroopas levitatud ajakiri jõudis moekäitumist kujundama ka Eesti- ja Liivimaal. Kalendris edastatud varased ajakirjapildid saab mõtteliselt ülekanda Tartu miljöösse, siinset hilisemat moepilti illustreerivad juba kohalike kunstnike maalid, gravüürid, joonistused ning fotod. 1828. aastal Jenast Tartusse professoriks saabunud Friedemann Goebel hindas kirjas abikaasale siinset moodi täiesti võrreldavaks oma kodumaaga. Linna üldises moepildis andsid daamide kõrval kahtlemata tooni vormi kandvad ülikooli professorid, ametnikud ja üliõpilased.

Kalenderalbumi koostasid Mare Rand ja Kristiina Tiideberg, kujundas ja toimetas Eve Valper, tekstid tõlkis inglise keelde Sulo Lembinen.

Laste oma ravimtaimeraamat

Novembri keskel esitles TÜ farmakognoosia dotsent Ain Raal spetsiaalselt lastele kirjutatud raamatut «Sinu ravimtaimed».

32-leheküljeline värviliste piltidega teos tutvustab 12 Eesti levinumat ravimtaime lastele arusaadavalt ning on mõeldud eelkooliealistele ja nooremale koolieale. Raali hinnangul on Eesti arvatavasti üks ravimtaime-

teemaliste raamatutega paremini varustatud riike maailmas, laste aga oma teatmeteost selles vallas polnud. «Eestlased on loodusega tihedalt seotud ja ravimtaimede puutuvad lapsed kokku juba varakult. Kes poleks titena kõhuvalu puhul kummeliteed joonud? Kuidas aga kummel ise välja näeb, seda ei pruugi kõik lapsed teada,» selgitas raamatu koostaja.

19.–20. novembrini Tallinnas toimunud maailmameistrivõistlused kulturismis, fitnessis ja *body-fitness*is töid au ka Tartu ülikoolile, kus TÜ elukestva õppe keskuse täiendusõppe programmijuht **Esta Pilt** pälvis klassis naiste *athletic fitness* esikoha.

Naiste *body-fitness* absoluutseks meistriks krooniti Olga Muntian Ukrainast.

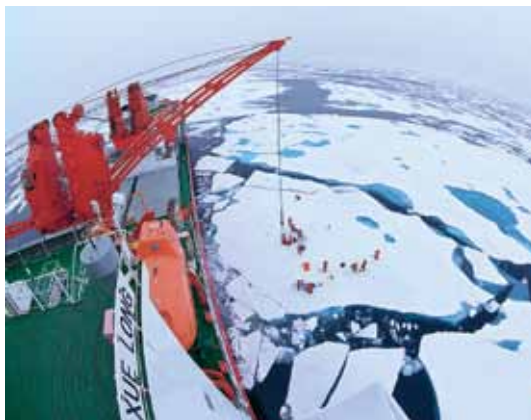

10. novembril andis maailma kultuurinõukogu Tartu Ülikooli aulas galaüritusel üle iga-aastased teaduse ja kunstide auhinnad. Lisaks peaaühindadele tunnustas nõukogu oma audiplomiga ka TÜ akadeemilise kogukonna teenekaid liikmeid nende panuse eest Eesti haridusse, teadusesse ja kultuuri. Pildil vasakult Jaanus Harro, Richard Villems, Urmas Varblane, Vaike Uibopuu, Peeter Saari, Jüri Talvet, Kalle Kasemaa, Jaan Einasto ja Toomas Asser. Laureaadid valis maailma kultuurinõukogu välja ülikooli valdkondlike komisjoni-de ettepanekul.

Foto: Andres Tennus

Tänavuse Eesti teadusfoto konkursi võitis Tartu ülikooli doktorant, polaaruurija Timo Palo, kelle seerias on pilte nii Antarktikast kui ka trüivist Põhja-Jäämerel. Teise koha sai varasem sama konkursi võitja Heiti Paves Tallinna Tehnikaülikoolist. Võistluse korraldasid koos Wikimedia Eesti ja MTÜ Teadustea-ve. Siinsel seeriasse kuuluval fotol on teadlane kae-vamas lumekristallide pildistamise koobast Soome Aboa jaamas Kuninganna Maudi maal Antarktikas.

Jäälaagri rajamine merejääle Hiina CHINARE ekspeditsiooni ajal Arktika keskossa 2010 suvel jäälõhkujal Xue Long

Triivjälil laager keset Põhja-Jäämerd nähtuna Hiina jäälõhkujalt Xue Long. Fotod: 3x Timo Palo / Wikimedia Commons

Rahvusülikooli sünnipäeval saab diplomi rekordiliselt 162 doktorit

1. detsembril, rahvusülikooli 92. aastapäeva aktusel saab Tartu ülikoolis diplomid kätte kõigi aegade suurim arv doktoreid – 162. Promoveeritakse ka viis audoktorit ja selgub TÜ rahvusmõtte auhinna laureaat.

Aktuse avab kõnega rektor Alar Karis. Akadeemilise loengu pidamise järg on tänavu arstiteaduskonna käes. Ettekande pealkirjaga «Pontes inter aetates et homines» («Sillad aegade ja inimeste vahel») peab TÜ füsioloogia professor, akadeemik Eero Vasar.

TÜ audoktoriteks promoveeritakse Rootsi õigusteadlane Erik Nerep; Soome arstiteadlane, tunnustatud maksakirurg Krister Höckerstedt; Soome ajaloolane ja estofiil, Jyväskylä ülikooli

professor Seppo Zetterberg; USA bioloog, Swarthmore College'i Howard A. Schneidermani bioloogiaprofessor ja Helsingi ülikooli külalisprofessor Scott F. Gilbert ning tunnustatud Vene psühholoog, Dubna looduse, ühiskonna ja inimese uurimise ülikooli psühholoogiaosakonna asutaja, Moskva kõrgema majanduskooli psühholoogiaprofessor Vladimir Zintšenko.

Teatavaks tehakse ka tänavune TÜ rahvusmõtte auhinna laureaat. Rahvusmõtte auhind on mõeldud inimesele, kes on oma loominguga silmapaistvalt edendanud Eesti riiklikku ja rahvuslikku eneseteadvust. Laureaat saab auhinnaks Ilmamaa kirjastuse «Eesti mõtte-loo» sarja 50 köidet ning klaasist

taiese. Eelmisel aastal pälvis auhinna kirjanik Mats Traat.

Tervitustega esinevad Tartu linnapea Urmas Kruuse ning folkloristika eriala doktorant Helen Kästik. Muusikalised vahepalad on Tartu akadeemilisel meeskoorilt ja TÜ sümfoniaorkestri keelpillikvartetilt.

Õhtul jätkub rahvusülikooli aastapäev kell 17 Vanemuise 46 õppehoone eest algava tõrvikrongkäiguga. Traditsiooniline rahvusülikooli aastapäevaball algab samal päeval kell 19 Vanemuise kontserdimajas.

Aastapäevaürituste raames annab TÜ sihtasutus 2. detsembril algusega kell 14 TÜ ajaloo muuseumi valges saalis üle oma iga-aastased stipendiumid.

Tartu ülikool jõudis tehnika-teadustes maailma tippu

Maineka teadusandmebaasi ESI (Essential Science Indicators) hiljuti avaldatud ülevaate järgi on Tartu ülikool esimesena Eesti kõrgkoolidest tõusnud ühe protsendi maailma mõjukaimate institutsioonide hulka tehnikateadustes (*engineering*).

TÜ loodus- ja tehnoloogiateaduskonna dekaan Peeter Burki sõnul on Tartu ülikool juba pikka aega süstemaatiliselt tehnika-teaduste valdkonna arengule

tähelepanu pööranud ja see töö on ka vilja kandnud. «Mitmed teadusrühmad – füüsikud, materjaliteadlased, geograafid, arvutiteadlased jt – on oma tegevusvaldkonda teadlikult laien-danud tehnikateaduste suunas. Samuti on loodud mitmeid uusi teadusrühmi, mis keskenduvadki tehnikateadustele. Arvestades üli-kooli jätkuvat huvi selle valdkonna vastu ja järjest efektiivsemat doktoriõpet, on alust uskuda, et

tõus tehnikavaldkonna pingereas jätkub,» rääkis Burk.

ESI andmebaasis arvestatakse mõjukuse hindamisel artiklite ning viidete arvu. Varem on TÜ institutsioonina oma valdkonna ühe protsendi parimate hulka jõudnud keemias, kliinilises meditsiinis, looma- ja taimeteaduses, keskkonnateadustes ja ökoloogias, üldises sotsiaalteaduses, bioteadustes, materjaliteaduses ja geoteadustes.

TÜ nõukogu valis kolm professorit ja nimetas emeriitdotsendi

TÜ nõukogu valis 25. novembri istungil ajakirjanduse professoriks Halliki Harro-Loidi, kriminoloogia professoriks Jaan Ginteri ja tsiviilõiguse professoriks Irene Kulli. Emeriitdotsendi nimetuse pälvis eesti keele osakonna dotsent Jüri Valge.

Halliki Harro-Loit on õppinud Tartu ülikoolis ajakirjandust, magistrakraadi kaitses 1993. aastal. 2001. aastal sai ta doktorikraadi poliitikateadustes Oslo ülikoolist. 2003. aastast kuni siiani on ta töötanud Tartu ülikoolis dotsendina. 2000–2007 juhatas ta ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituuti ning oli 2006–2007 sotsiaalteaduskonna prodekaan. Tema peamised uurimisvaldkonnad on ajakirjandusuuringud; ajakirjandusliku diskursuse ja kultuurikommunikatsiooni analüüs; interdistsiplinaarsed uuringud; meediaharidus jne.

Jaan Ginter sai Tartu riiklikust ülikoolist juristidiplomi *cum laude* 1979. aastal, doktorikraadi kaitses 1986. aastal Moskva Kri-

minoloogia Instituudis. Õigusteaduste magistridiplomi sai ta aga Columbia ülikoolist New Yorgis 1993. aastal. Ginter on töötanud Tartu ülikoolis alates 1979. aastast. 2007. aastast on ta olnud ametis kriminoloogia professorina ning aastatel 1993–1998 ja 2000–2009 õigusteaduskonna prodekaanina. Teistkordselt valiti ta dekaani ametisse 2007. aastal ning ta peab seda siiani. Tema peamised uurimisvaldkonnad on alaealiste õiguserikkujate tüpoloogia; kuritegevuse ja sotsiaalse keskkonna parameetrite seos; kriminoloogiliste teooriate kohaldatavus Eesti kuritegevuse dünaamika selgitamisel; Eesti kohtusüsteemi ülesehitus, suutlikkus ja sõltumatuse garantiid jm.

Irene Kull lõpetas Tartu ülikoolis õigusteaduskonna *cum laude* 1984. aastal ning magistrakraadi sai samast 1996. aastal, ka *cum laude*. Doktorikraadini jõudis Kull 2002. Ta on töötanud nii ülemkohtus kui ka EV riigikohtus. Tartu ülikoolis on ta olnud

eri ametites alates 1985. aastast, sh 2006. aastast äriõiguse ja intellektuaalse omandi õppetooli juhataja ja alates 2006. aastast ka tsiviilõiguse professor. Tema peamised uurimisvaldkonnad on Euroopa tsiviil- ja lepinguõiguse ühtlustamiskava ning selle kava alusel koostatud Euroopa ühise tugiraamistiku väljatöötamise teoreetilised ja praktilised probleemid; Euroopa tsiviilõiguse kodifitseerimine Eesti eraõiguse reformi konteksti; õiguslaenuid Eesti lepinguõiguses jpm

Jüri Valge kaitses filoloogia-kandidaadi kraadi 1981. aastal ja on ülikoolis töötanud 1972. aastast. Alates 1998. aastast on Jüri Valge olnud haridus- ja teadusministeeriumi nõunik. Tema peamised uurimisvaldkonnad on olnud keelestatistika, lauseõpetus, eesti keele uurimise, õpetamise ja korraldamise ajalugu. Jüri Valge on olnud ka praktilise eesti keele õppesuuna (praegu eesti keel võõrkeelena eriala) rajaja.

Halliki Harro-Loit

Jaan Ginter

Irene Kull

Fotod: 3 x Andres Tennus

Loeng õpetajate töösoorituse juhtimisest

15. detsembril kell 16.15 peab ülikooli ajaloo muuseumi valges saalis oma inauguratsiooniloengu «Õpetajate töösoorituse juhtimine – õpetajate töösoorituse hindamise ja tulemustasustamise probleemid ja võimalused Eestis» TÜ personalijuhtimise professor Kulno Türk.

Loengul tuleb juttu üldhariduskoolide õpetajate töösoorituse juhtimisest õpetajate töösoorituse hindamise ja tulemustasustamise kontekstis.

Õpetajate töösoorituse juhtimine, sh õpetajate töösoorituse hindamine ja tulemustasustamine on muutunud aktuaalsemaks nii rahvusvahelises kontekstis kui ka Eestis.

Loengus käsitleb professor Türk õpetajate töösoorituse hindamise ja töötasustamise iseärasusi ja hindamiskriteeriume ning teeb ettepanekuid selle arendamiseks. Õpetajate töösoorituse juhtimise metoodika väljatöötamine ja rakendamine võimaldab tõhustada ka üldhariduskoolide juhtimist.

Uuringu käigus koostati ja korraldati aastail 2009–2011 ankeetküsitlus üle kolmesaja üldhariduskooli juhi ning ligi 2300 õpetajaga ning korraldati spetsiaalsed juhtumiuuringud.

Foto: Andres Tennus

Õpetajate töötasustamisel tuleb suurendada tulemustasustamise rolli, milleks on vaja eraldada koolidele lisaraha ja suurendada koolide võimalusi õpetajate palkade diferentseerimisel olenevalt nende töötulemustest.

Õpetajate tulemustasustamise eelduseks on õpetajate töösoorituse hindamise ja tulemustasustamise näitajate väljatöötamine ning vastavate süsteemide väljakujundamine kooli sisehindamise raames.

Õpetajate töösoorituse hindamisel rakendatavad näitajad tuleb tihedamalt siduda kooli õppe- ja kasvatustöö eesmärkidega ning vastavate näitajate väljatöötamine peab toimuma koolijuhtide ja õpetajate tihedas koostöös.

Professor Kulno Türk lõpetas Tartu riikliku ülikooli majandusteaduskonna 1977. aastal ning kaitses 1985. aastal Leningradi finantsmajanduse instituudis majandusteaduste kandidaadi kraadi töö-ökonomika erialal.

Seejärel on ta töötanud käesoleva ajani Tartu ülikooli majandusteaduskonnas. 2011. aasta juunis valiti ta Tartu ülikooli personalijuhtimise professoriks.

Kulno Türki uurimisvaldkonnad on inimressursi juhtimine, eestvedamine ja organisatsioonide majanduse ümberstruktureerimine.

Ta on avaldanud üle 160 publikatsiooni, sh kümme originaalõpikut juhtimise, inimressursi juhtimise ja eestvedamise valdkonnas.

Tema artiklid on ilmunud ajakirjades Journal of the Humanities and Social Sciences, Baltic Journal of Management, Journal of Higher Education Policy and Management, The Business Review Cambridge jm.

Professor Kulno Türki inauguratsiooniloeng on järjekorras 16. ning käesoleval kalendriaastal viimane. ☺

Parim jõulukink on raamat koos e-rattaga!

Tartu Ülikooli Kirjastuse e-poest raamatuid ostnute vahel loosime 20. detsembril välja mugava e-jalgratta!

Võitja nime avaldame kirjastuse kodulehel ja www.facebook.com/kirjastus

TARTU ÜLICOOLI KIRJASTUS

www.tyk.ee

Kas Open Access on kasulik Eesti teadusele?

Elena Sipria-Mironov

TÜ raamatukogu kogude arenduse osakonna projektijuht

Oktoobris TÜ raamatukogu korraldatud Open Accessi (OA) nädala eel küsiti raamatukogutöötajalt, kas avatud juurdepääs tähendab, et raamatukokku pääseb nüüd ilma lugejapiletita. Asjatundjatele näitab see koomilisevõitu küsimus informeerituse taset. Eestis on Open Accessi teema suhteliselt uudne, mille kohta annab kinnitust ka mõistete *avatud* ja *vaba juurdepääs* kasutamine ja tõlgendamine.

Open Access ehk avatud juurdepääsuga teadusinfo on digitaalselt publitseeritud ehk *online*-kirjandus, mis on interneti kaudu vabalt ja tasuta kättesaadav. Meedias kasutatud mõiste *vaba juurdepääsuga* teadusinfo vastab aga mõistele *free access*. Milles on vahe? Vaba juurdepääsuga teoseid võib refereerida, tsiteerida, kasutada illustreeriva materjalina ja reprodutseerida teoste katkendeid motiveeritud mahus. Teisteks toiminguteks on vaja küsida autori või kirjastaja luba.

Avatud juurdepääsuga teoseid võib täies mahus ja piiramatult kopeerida, levitada, printida ning nende põhjal võib avaldada tuletatud teoseid. Ainus tingimus on kohustus viidata autorile ja

Foto: erakogu

algallikale. Vaba juurdepääsuga teaduskirjandust on võrreldud legoklotsidest autoga, mida laps saab vaadata ja katsuda, kuid ei tohi lahti võtta ega midagi uut ehitada. Sama auto OA kontekstis tähendaks legomängu, kuhu on kaasatud kõik huvilised ja kus uue ehitamine on lubatud.

Avatud juurdepääsu kontekstis publitseerimine tähendab põhimõttelisi muutusi. Praegu toetatakse maksumaksja raha eest ühelt poolt nii teadust kui ka teadlast, kes publitseerivad oma artikleid ajakirjades (reeglina selle eest tasu saamata) ning teisalt raamatukogusid, kes ostavad ajakirju ning teevad teadlastele teadustulemused kättesaadavaks. Kirjastused saavad maksumaksja raha kahelt poolt – autoritelt ja

raamatukogudelt.

OA publitseerimise ärimudeleid on mitmesuguseid, aga nad on loodud põhimõttel, et avaldamiskulud on autori, teadusasutuse või teaduse rahastaja kanda. Levib arusaam, et OA ärimudelite areng võib viia tõhusama ja odavama kirjastamisviisini. Avatud juurdepääsu poolt olevate teadlaste põhjargumendid on aga eelkõige uurimistulemuste kiire levik, tsiteeritavuse kasv ja teadusinfo kättesaadavus kõigile (ka nt ettevõtjatele), kel on selle vastu huvi.

Praeguseks on paljudes õppe- ja teadusasutustes kujunenud oma OA-poliitika. Kaasa on läinud sellised nimekad ülikoolid nagu Harvard ja Princeton, kus teadustöö tulemused tehakse kättesaadavaks OA regulatsioonidest lähtuvalt. Ka TÜ kirjastamisnõukogu toetab OA publitseerimist ning TÜ raamatukogu on valmis pakkuma tugiteenust nii TÜ digitaalarhiivi DSpace kui ka OJSi (Open Journal Systems) platvormi abil.

Hoolimata OA eelistest pole autoritel huvi olukorda muuta, sest riik toetab nende tegevust ja raamatukoguteenus on tasuta. Eesti teaduspoliitika kontekstis on teema oluline ning nii on äärmiselt vajalik uurida kogu OA-ga seonduvat. Samuti on oodatud teadlaste poolt- ja vastuargumendid, sest nemad on n-ö võtmepositsioonil. ©

NOOR GENEETIK, KIRJANIK JA MESINIK MARI JÄRVE

VILJANDIMAAL ÜHES TALUS OOTAB NELI MESILASSÜLEMIT NÄDALAVAHETUSEL OMA PERENAIST ENDI EEST HOOLITSEMA. SELLEKS AASTAKS ON NEIL TÖÖ TEHTUD, ÕIENEKTAR KORJATUD JA TULEB TALVEKS VALMISTUDA.

Sigrid Söerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

Novembri keskel mesilaste perenaine, noorkirjanik ja akadeemik Richard Villemsi juhitava evolutsioonibioloogia labori doktorant Mari Järve (28) oma tallu ei jõudnudki – tuli osa võtta Eesti naisüliõpilaste seltsi (ENÜS) juubelipidustustest. Muidu püüab ta Tartust Viljandimaale isa pärandatud mesilinde vaatama minna ikka igal nädalavahetusel, sest miskipärast keegi teine tema perekonnast ei taha suhteliselt kapriisete putukatega tegeleda, märgib Mari muigvelsui.

Mari Järve on ehe kinnitus levinud ütlusele: «Kes teeb, see jõuab.» Lisaks seitsmeaastasele mesilaste pidamise kogemusele aitab ta oma perel Viljandimaa talus õunu kasvatada. Umbes kümneaastases õunapuuaias on ligikaudu 500 madalakasvulist (kuni kahemeetriseks kasvavat) puud, ent sealt ei leia ei «Talvnaudingut» ega «Tellissaart», vaid hoopis Polli sordiaretaja Kalju Kase aretatud ja Eestis vähelevinud sorte, millest osa säilib üle talve lausa märtsi-aprillini. Mõned sordid valmivad tagantjärele ning on küpsed alles jaanuaris.

Mari teab õunte kasvatamisest ja hoiustamisest nii mõndagi. Näiteks ei tohi õunu hoiustada keldris koos teiste aedviljadega. Vanarahvas ütleb, et mullamaitse tuleb juurde. Mullamaitse kohta ei oska Mari midagi öelda, aga hallitama lähevad ühes juurikatega samas keldris seisvad õunad küll. Tavaliselt kevadeni õunad siiski ei seisa.

Need ostetakse enne ära, sest hästi säilivatele õuntele huvilisi jagub. Meenõudlus on lausa kolm korda suurem, kui Mari pakkuda jõuab, aga üle viie taru pidada ei jõuakski, kiirematel aegadel kulub mesilindudele terve nädalavahetus.

Perekondliku õunakasvanduse kõrvalt on Mari juba 15 aastat kirjutanud. Peamiselt enese jaoks ja sahtlisse ning neid kirjatükke ka alles hoidnud. «Pedagoogilisel eesmärgil, näidiseks, kuidas ei tohi kirjutada,» selgitab ta.

Tänavu sügisel pälvis Mari laiema avalikkuse tähelepanu oma trükist ilmunud esikteosega «Esimene aasta». Raamatu tegevus toimub lähitulevikus, 2013. aastal, mil Indiast pääseb valla surmav ebolaviirus, mis külvab üle maailma paanikat. Raamatut on kirjeldatud kui kaasahaaravat ja tuumakat ning mõnigi kriitik on imestatud, et tegu on tõesti Mari Järve esikteosega. Ka Mari ise imestas, et raamat nii sooja vastuvõtu pälvis.

Lapsena oli Mari lemmikraamat Astrid Lindgreni «Röövlitütar Ronja», ent varateismelisena avastas ta J. R. R. Tolkieni teosed ning peab «Sõrmuste isandat» siiani oma lemmikuks. Tolkieni raamatutes on küll selline eepiline stiil, mida Mari ise ei kasutaks, aga on ka mitmeid teisi aspekte, mis talle imponeerisid, näiteks see põhjalikkus, millega on Tolkien «Sõrmuste isanda» maailma välja joonistanud.

«Kui ma olin teismeline, meeldisid mulle pikad kirjeldused ja kippusin ühe tegelase sisemoloogidesse ära kaduma. Millalgi tekkis tahtmine kirjutada hoopis

teistmoodi – tekitada lugu, kus on palju tegelasi ja tegevust ning vähe kirjeldusi.» Sellest eksperimendist kasvaski välja «Esimene aasta».

Praegu leiab noor kirjanik, et pigem tahab ta võimalikult vähesega võimalikult palju ära öelda ning vältida üleliigseid sõnu.

Naisel on käsil korraga mitu lugu, vähemalt üks neist võiks ka raamatukaante vahel polettidele jõuda, ent enne uue aasta kevadet-suve seda ei juhtu, sest selle aja jooksul peab Mari tegelema teistsuguse kirjutamisega – valmima peaks doktoritöö molekulaarbioloogia erialal. Peale doktorantuuri ootab kõrvalerialana lõpetamist ka gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja õppekava. «Tahaks ikka mõlemad ära lõpetada,» loodab ta. Miks otsustas Mari teaduse tegemise kõrvalt õpetajaks õppida? «Ma olen hakanud aru saama, kui oluline roll on heal õpetamisel. Ma ei saa öelda, et tulin geneetikast õppima ainult sellepärast, et mul oli nii hea bioloogiaõpetaja, kelle innustusel käisin ka olümpiaadidel, aga ma arvan, et see oli lisaks mu perekondlikule taustale üks oluline mõjutaja,» arutleb ta.

Ülikooliseinte vahel on Mari täheldanud, et üldiselt hoolitakse vähe sellest, kuidas õpetatakse. Paljudel teadlastel puudub motivatsioon pingutada paremaks õppejõuks saamise nimel, sest neid hinnatakse peamiselt granditaotluste, avaldatud artiklite jms põhjal. Seetõttu kannatab Mari hinnangul õpetamise kvaliteet. «Ma ei ütle, et ma tahaksin tingimata õppejõuks saada, aga nii tekkis mul huvi pedagoogika vastu,» selgitab noor geneetik. Eriti

loodusteadlastel on tema hinnangul eelarvamused pedagoogika kui «pehme» teaduse suhtes.

Mari hinnangul peaks pedagoogilisi oskusi õpetavad ainekursused olema kõigile doktorantidele kohustuslikud, sest kõik doktorandid peavad andma loenguid. «Aga mitte keegi ei huvitu sellest, kuidas sa neid annad, kas auditoorium üldse midagi aru saab...»

«Minu meeles on väga taunimisväärne suhtumine, et õpetajaks peaksid õppima need, kes muuga (nt teadusega) justkui hakkama ei saa. Kes siis tulevasi teadlasi koolis õpetab, kui õpetajate tase on nõrk?» küsib Mari. Ta on veendunud, et õpetajakoolituse mainet tuleks tõsta.

Peale eelneva annab loodusõpetuse õpetaja kvalifikatsioon tulevikus laiemat karjäärivalikut. «Eesti on ju väike ning kui ühel hetkel ei taha enam senise tööga tegeleda või kaob selleks võimalus, siis olles väga kitsalt spetsialiseerunud, oled sunnitud erialase töö pärast välismaale kolima,» põhjendab Mari ja lisab, et tema ei tahaks Eestist ära minna.

Õpetajana kujutaks ta end ette küll, kuigi praktika õpetajana seisab alles ees. Ja kuigi esimene raamat tema sulest on polettidele jõudnud, ei kujuta Mari end ette elukutselise kirjanikuna. «Raamatu avaldamine on küll tore, aga põhiline on ikkagi kirjutamisrõõm. Ma ei kujuta ette, et see oleks mulle töö.»

Seni jätkab Mari «päris» töö tegemist vaneminsenerina Eesti biokeskuses, kus akadeemik Richard Villems on talle nii ülemus kui ka doktoritöö üks juhendaja.

Evolutsioonibioloogia laborisse läks Mari praktikale juba esimesel kursusel. Tagantjärele tunneb ta selle üle vaid rõõmu, sest toona esimest aastat rakendunud 3+2 süsteemi bakalaureusekraadi võis geenitehnoloogia lõpetaja kätte saada ka pelgalt referaadi eest. Need, kellel oli eriala vastu suurem huvi, tahtsid siiski eksperimente teha. Mari nende hulgas. Laboris tegi ta esialgselt nn näpuharjutusi evolutsioonilise bioloogia lektori Jüri Pariku juhendamisel, magistrantuuris hakkas Eesti biokeskuse vanemteaduri Siiri Rootsi käe all uurima Y-kromosoomi markereid ning doktorantuuris lisandus juhendajana akadeemik Villems.

Mari nimetab end inimese populatsioonigeneetikaks (ingl *human population genetics*), mis tähendab, et ta uurib inimpopulatsioonide omavahelisi sarnasusi ja erinevusi, minevikus toimunud rändeid jms. Tegelikult ei olnudki geenitehnoloogia ülikooli astudes tema ainus valik. Mõnda aega kaalus ta ka ajalugu, ent otsustas viimaks valida selle eriala, mille puhul tal oleks olnud rohkem kahju, kui ei oleks seda valinud. Evolutsioonibioloogia laboris on ta saanud kaks valdkonda omavahel kokku viia, uurides rahvaste ajalugu inimgenoomide kaudu. See oli ka üks põhjus, miks ta esimesel kursusel valis praktikakohaks just selle labori.

«Kritiseeritakse ülikooli ja haridussüsteemi, aga mina olen siit küll hea hariduse saanud. Koos Eesti naisüliõpilaste seltsi ja üldse Tartuga ka harituse ja maailmapildi.» Naisüliõpilasseltsiga seob noort naist perekondlik ajalugu:

seltsis on olnud kõik tema pereinised alates vanavanaemast, kes oli seltsi üks asutajaliige. Kuid mitte ainult sellepärast ei astunud ta seltsi. Devisidesse ja lipukirjadesse suhtus ta toona esmakursuslasena skeptiliselt – need kõlasid liiga pateetilisena. «Ma mäletan, et lugesin ENÜSi põhimõtteid – rahvuslikkus, demokraatia ja individuaalsus – ning mõtlesin, et oot, aga nende kõigiga olen ma ju nõus! Need tundusid mulle omased ning seltskond oli ka kohe algusest peale väga tore.»

Mari kinnitab, et akadeemilise organisatsiooni kuulumine õpetas talle ka palju sellist, mida ainult *alma mater* ei oleks suutnud õpetada. Nagu näiteks? «Organiseerimis- ja esinemisoskust, demokraatliku organisatsiooni sisekorraldust ja koosolekute pidamist,» loetleb ta ja lisab, et kuna seltsi kuuluvad mitmesuguste erialade üliõpilased, avardub nii ka üksteise

maailmapilt. «Muidu on ju nii, et enamasti suhtled ülikoolis oma teaduskonna inimestega.»

Naisüliõpilaste selts, mis tähistas novembri keskel oma 100. sünnipäeva, sai alguse 1911. aastal, mil tegelikult naistel veel ametlikult ülikoolis õppida ei lubatud, võis käia vaid vabakuulajaks. Nagu juubeliaktusel mitme esineja suust kõlas, on ENÜSi panust Eesti naiste hariduse edendamisse raske ülehinnata. Sarnaselt teiste akadeemiliste organisatsioonidega tegutses ka ENÜS nõukogude ajal salaja edasi. Iga aasta tähistati kellegi neiu Eniisi sünnipäeva.

Mari mõonab, et tänapäeval on akadeemiliste organisatsioonide roll muutunud ning üliõpilaste huvi nende vastu jahenenud. «Aga see ei ole üllatav. Esimese Eesti ajal olid ju seltskondliku suhtluse võimalused võrreldes praegusega palju piiratumad.» Mari ei usu, et akadeemiline vaim

kaob või et akadeemilised organisatsioonid surevad välja. «Aga ma olen ka selle seisukoha esindaja, et akadeemilised organisatsioonid võiksid rohkem ühiskondlikult sõna võtta, korraldada avalikke konverentse, seminare, diskussiooniõhtuid jms, mitte tegeleda vaid oma siseasjadega.»

Seltsi juubelil aitas Mari juubeliraamatu ja -filmi koostajaid ning majutas seltsi üht vilistlast, energilist 74-aastast vanaprouat, kes oli juubeliks kohale lennanud Argentiinast.

Juubelijärgsel nädalavahetusel käis Mari oma mesilaste juures. Aitas neil talveks valmistuda. Kindluse mõttes tuleks tarud talveks keldrisse viia, arutles ta. Aga enne peab veidi külmemaks minema. Muide, erinevalt juurikatest, ei mõju mesilased samas keldris õuntele halvasti. Kuigi ilmselt on selleks ajaks saak, 2,5 tonni õunu, juba uued omanikud leidnud. ☺

Kristi Lõuk
sõber, TÜ eetikakeskuse
projektiijuht

Tunnen Mari tänu sellele, et oleme mõlemad Eesti vanima akadeemilise naisüliõpilasteorganisatsiooni, Eesti naisüliõpilaste seltsi liikmed. Kohates seltsis Mari, tekkis kohe algusest peale äratundmine, et oleme ühel lainel ja saame asjadest sarnaselt aru. Soodsa pinna löi sellele kindlasti Mari hea suhtlemisoskus, ent peamiseks põhjuseks julgesin pidada seda, et jagame mõlemad arusaama, et

seltsi jaoks on oluline peale oma liikmete harimise ka tegevus ühiskonnas heaks. Semestril, mil Mari pidas tegevseltsis juhataja ametit, oli seltsil ja TÜ eetikakeskusel ühisprojekt «Rohkem naisi poliitikasse», mille raames toimusid arutelud ja ilmus raamat Eesti vabariigi naisministritest. Mari oli siis üks peamisi abilisi ja seltsiliikmeid, kes aitas mul oma topeeltkohustustega – töö ja selts – toime tulla.

Mari lai silmaring ja sügavad teadmised ning huvi maailmas toimuva vastu teevad temast väga huvitava vestluspartneri. Need arutelud, nt energiajulgeoleku

või haldusreformi üle ei leia aset pelgalt kohvitassi taga, vaid näiteks talumaja seinas värvides või õunu korjates. Maril on sisu ja iseloomu. Leian, et need on peamised põhjused, mis võimaldavad tal oma tegevustes olla nii mitmekülgne. Mari on enda jaoks selgeks mõelnud, mida talle teha meeldib, näiteks meeldib talle kirjutada või mesilasi pidada. Ta ei ole konformist, vaid kõnnib sirge seljaga ja meeled kindlalt oma valitud rada. Selle kõige tõttu on ta eeskujud ning talle kuulub oma ainulaadsuses ja kordumatuses minu sügav lugupidamine.

Viljandi teatritudengid Ugala laval

KOOSTÖÖ TÜ VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA JA UGALA TEATRI VAHEL ON VIIMASE AASTA JOOKSUL JÕUDU KOGUNUD, TULEVIKUS VÕIB ETENDUSKUNSTIDE OSAKOND AKADEEMIA HOONEST JUBA TEATRIMAJJA KOLIDA.

Merilyn Merisalu

merilyn.merisalu@ut.ee

Ugala teatrijuht Hillar Sein rääkis, et selle plaani reaalsuseks saamiseni on siiski aega veel mitu aastat. «Osakonna kolimine teatrisse teeks õppetöö lihtsamaks, aga enne seda oleks majas vaja teha tublisti ümberehitustööd,» ütles Sein.

Kindlaid tähtaegu praeguse seisuga veel seada ei saa, sest enne tuleks hinnata, palju muutused maksma läheksid ning arutada kooliga läbi, mil viisil ja kelle rahastusega plaane täpsemalt ellu viia.

Kultuuriakadeemia on varemgi kohaliku teatriga koostööd teinud. Mitmed õppejõud etenduskunstide osakonnas on teatriga seotud ning paljud üliõpilased on vähemalt korra leidnud tee Ugala lavale või selle taha. Praegugi on teatri mängukavas mitu lavastust, kus mängivad akadeemia teatritudengid või mille juures on abistavate jõududena teiste erialade üliõpilased.

Detsembris lisandub teatri mängukavasse veel kaks uuselavastust, kus laval ongi ainult kultuuriakadeemia tudengid. 3. detsembril esietendub noortemuusikal «Inetu!» ja 13. detsembril jõululavastus «Kardemoni linna röövlid».

VÄRSKED PARDIPOJAD

Hans Christian Anderseni muinasjutu «Inetu pardipoeg» põhjal kirjutatud «Inetu!» lavastaja on akadeemia teatrikunsti professor Kalju Komissarov ning laval on nii teatrikunsti 9. ja 10.

lennu teatritudengid kui ka džässmuusika õppekava üliõpilased.

Veel aasta tagasi Tartu ülikoolis füsioteraapiat tudeerinud ja sellest sügisest kultuuriakadeemias etenduskunstide osakonnas lavastajaks õppiva Jaanika Tammaru sõnul on nii kiire suurele lavale jõudmine küll natuke hullumeelne, aga see-eest põnev.

Koolitööd on palju, huvitavaid aineid enesetäienduseks ja harimiseks on piisavalt, et päev hommikust õhtuni täita, lisaks veel iseseisev töö. Suur, kaht kursust ja muusikuid hõlmav «Inetu!» nõuab samuti mitmetunniseid laulu-, tantsu- ja tekstiproove, mõnikord isegi rohkem kui korra päevas.

«Eks mõned nimeta seda esmakursuslase entusiasmiks, aga see on lihtsalt nii äge! Vahepeal on tunne, nagu žongleeriksin laulu, koreograafia, partnerite tajumise, publikuga suhtlemise ja pideva tähelepanuga, aga vägev on tunda, kuidas iga prooviga arened. Praktika on hea õpetaja,» seletas Tammaru.

Kuigi esimene kursus on mõne erandiga laval peamiselt mass ja koor ning seeläbi tekstiga ei pea lisatööd tegema, pole muusikali tegemine neiu sõnul sugugi lihtne. Iga proov nõuab kõigilt eneseületust ja paneb teistesse muusikalitegijatesse suhtuma vastleitud austusega.

«Lisaks on ju väga hea võimalus minul kui lavastajatudengil jälgida, kuidas see suur pusle algusest lõpuni kokku saab. Jah, ma tantsin massis, kuid ma saan vaadata Kalju Komissarovit, Peeter Kononovovit ja Oleg Titovi

Kardemoni linna röövlid Joonatan, Jesper ja Jasper arutavad Ugala fuajees Lövi valvsa pilgu all, kuidas tulla toime nende elu pea peale löönud preili Sofiga (vasakul).

Foto: 2x Pille-Riin Lillepalu

proove planeerimas ja läbi viimas. Näha, kuulda ja tunda, kuidas panna näitleja just seda tegema, mis vaja,» kiidab Tammaru igakülgselt kiiret teatrikogemust.

TUDENGIST LAVASTAJA

Kaks aastat kauem kultuuriakadeemias õppinud teatrikunsti 9. lennu jaoks on Ugala teatris tööd nooremate koolikaaslastega võrreldes veelgi enam. Lisaks diplomietendustele ootab detsembris järge lastele mõeldud «Kardemoni linna röövlid», mida tuleb etendada suisa kaks korda päevas.

Koolitööna valmis lavastus tõttõelda juba kevadel Ugala teatri fuajees. Sellega osales 9. lend ka laste- ja noorteteatrite festivalil TREFF, kus pälviti žüriilt täiusliku lastelavastuse ja kaasahaarava muusikalise kujunduse eripreemia.

Detsembris teatri väikesesse saali koliv lavastus on teinud läbi väikese uuenduskuuri, juurde on lisatud lavakujundust ja valgust. Tuntud muinasloo lavastaja ja dramatiseerija Vallo Kirs kinni-

tas, et tegemist on endiselt elava, otsese ja vahetu rändteatri stiilis lustaka lastelavastusega.

Praegu teatrikunsti 9. lennu lavastajaks õppiv Kirs on ka varem teiste teatrite ruumides lavatükke loonud, Rakvere teatris Nu-Uniooni ja Tartus Genialistide klubis Noorte Teatritehase egiidi all. Siiski leiab noormees, et sisuliselt on «Kardemoni linna röövlid» esimene kord tema jaoks suures teatris lavastada.

«Ugala ja meie kooli vaheline vastastikune koostöö on mõlemale poolele väga kasulik ja ka vajalik,» leidis Kirs ja lisas, et näitlejatele-lavastajatele on see praktika saamise ja ideede teostamise ja katsetamise koht.

«Mõlemad on väga praktilised erialad, paljusid asju õpidki alles töö käigus ja publikuga kohtudes. See et meil, kultuuriakadeemia 9. lennul, on kursusena võimalik osaleda nii paljudes Ugala lavastustes, on meie suur õnn. See on tugev kool ja hea ettevalmistus eelseisvaks eluks.» (T)

Eestis loovad tudengid pärisfirmasid

ERINEVALT ÕPILASFIRMADEST, MIS LUUAKSE ENAMJAOLT VAID AASTAKS JA KUS RAHALISE POOLE JA DOKUMENTIDE OSAS VASTUTAB EMAFIRMA, TUDENGITE LOODUD ETTEVÕTETELE HINNAALANDUST EI TEHTA.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Veelgi enam, tudengifirma mõistele selget definitsiooni ei olegi ning turul konkureerivad nad teiste äriettevõtete võrdsetel alustel.

Tartu ülikooli ettevõtluskuse nõustaja Leeni Uba ei näe selles probleemi, pigem innustab täiskonkurents osalemine noori ettevõtjaid ehk enamgi oma ideid võimalikult edukalt ellu viima. «Siiani ei ole suudetud kokku leppida, mille poolest üliõpilaste loodud ettevõtte tavalisest firmast erineb, ilmselt seepärast, et suurt vahet neil ei olegi,» seletas Uba.

Mõnes riigis on mõiste definitsioonis küll kokkuleppele jõutud nii, et üliõpilasfirmadele saab teha soodustusi näiteks turunišside täitmisel või paberimajanduse eest vastutamisel. Eestis sellist vaheetappi ei ole, küll aga on olemas ettevõtlusinkubaatorid ja teaduspargid, kes toetavad alustavate firmade tegevust mitmel moel, olenemata sellest, kas tegu on tudengitega või ei.

Oma tuge pakub ka Oeconomicumis tegutsev ettevõtluskodu,

mis õpetab ja innustab noori olema ettevõtlikud ja valmis vajaduse korral iseendale ja teistele töökohti looma. 2007 projektina alustatud ettevõtluskodu pälvis kaks aastat hiljem majandus- ja kommunikatsiooniministeriumilt tehtud töö eest ettevõtlikkuse edendamise auhinna.

Ettevõtluskodus katsetatakse ettevõtlusõppe metoodikat rakendatakse TÜ-s ettevõtluse baaskursuse õppeainetes, sealhulgas Viljandi kultuuriakadeemia kultuurikorralduse üliõpilaste kohustusliku ainenäena. «Selle põhimõtte töötab nii, et lühikesed loengud on kombineeritud aktiivsete meetoditega rühmatöö ja seminari vormis või praktikumidena virtuaalses äriplaanikeskkonnas iPlanner,» rääkis Uba kasutusel olevast õppemetoodikast.

Lähtutakse igapäevase enda ideest ning tahtest end ettevõtluse alal ette valmistada. Ideed järjest edasi arendades omandatakse ettevõtluskuse toel vajalikud teadmised ja oskused ning koostatakse idee elluviimiseks kas üksi või rühmatööna projekt või äriplaan.

ERI VAATED HOIAVAD FIRMA ELUJÕULISE

Ettevõtluse assistendi Mervi Raudsaare sõnul on selles protsessis väga oluline mentorlus. «Inimesed, kes on koolitustel käinud, võtavad siiani meiega ühendust, et ühe või teise asja kohta küsida. Reeglina vajavad alustavad ettevõtteid vähemalt esimese kahe-kolme aasta jooksul vahepeal nõu ja toetust,» seletas Raudsaar.

Raudsaar ütles, et äriideede elujõulisusele annab palju juurde see, kui grupis on eri erialade esindajad. Kui kitsa valdkonna üliõpilastel või teadlastel on mõtlemine mingil määral raamistatud, siis suudavad teise lähenedamisega kaaslasel ideid täiendada ja nii tekib mõnus sünergia, mis annab ettevõtte käivitamisele uue hoo.

Ka Leeni Uba on nõus, et koostöö eri valdkondade esindajate vahel on ülioluline. «Näiteks majandustudengitel võib tulla puudust atraktiivsetest ideedest, teistel aga majanduslikust mõtlemisest, heas firmas peaks olema kaasatud mõlemad pooled,»

ütles nõustaja.

Ülikoolis ei tohiks ei tudengite ega töötajate ettevõtluse olulisuse üle otsustada tegevusvaldkonna järgi. Seni on valitsenud üldine arusaam, et ettevõtlusega saab tegeleda eelkõige täppisteadustes. Ettevõtluskuse nõustajad leiavad aga, et tegelikkuses võivad kõik ülikooli valdkonnad ettevõtlusest üles näidata.

«Suur osa perearstidest tegutsevad FIE-dena, arstiteaduskonnas peaks kindlasti olema juba varakult võimalus tutvuda ettevõtluse algtoedega,» tõi Uba näiteks. Võib-olla teaduskonnas teemast ka räägitakse, kuid ettevõtluskuskeskusele selle kohta täpsemaid andmeid ei ole.

Raudsaar lisas, et huvitav on jälgida ka seda arengut, kus vaid paar aastat tagasi oli loomemajanduse idee suur vastasseis. «Alguses arvati, et see on mõtetusetu, millega ainult laulukoorid üritavad ennast elatada, aga nüüd on nähtud, et tegu on väga laia valdkonnaga, mis võib tõsta kogu majanduse konkurentsivõime,» ütles ta.

Näiteks kolm aastat tagasi ettevõtluskuse toel loodud Eesti Loomageantuuri OÜ üks rajajaid Signe Susi ütles, et sellise firma järele oli Viljandis reaalne vajadus. «Pärast kultuuriakadeemia lõpetamist nägin kõrvalt, et koolil ja rahvuslikel erialadel on nii palju potentsiaali, mida keegi väljaspool ei kasuta,» rääkis neiu.

Suurt osa loomeagentuuri tegevusest iseloomustab siiani koostöö Viljandi kultuuriakadeemiaga, mille loomekapitali soovib ettevõtte laiematele rahvahulkade-

Loomeagentuuri välja antud Lüüli Kiige raamat «17 kirrivat päela» troonis maikuus Apollo raamatumüügitali tipus. Foto: Eesti Loomageantuur

le näha ja kasutada tuua. Praeguseks on loomeagentuur keskendunud eelkõige rahvakultuuriga seotud trükiste kirjastamisele ja akadeemia tudengite väljatöötatud mängude väljaandmisele.

ÜHIST ANDMEBAASI FIRMADEST POLE

Kui loomemajanduse kasulikkust on juba mõistetud, siis järgmisena tuleb tegeleda väärarusaamaga, nagu oleks MTÜ loomine mõttetu heategevus. Raudsaare sõnul leiavad nii mõnedki pärast loengutes osalemist, et tegu on normaalse ühinguuga, mis võimaldab luua töökohti ja tulu teenida. Vahe on selles, et MTÜ tegevuse käigus tekkinud tulu ei saa liikmetele laiali jagada, vaid see investeeritakse ühingu arendamisse.

«Seadus ei keela MTÜ-l ettevõtlusega tegeleda. Ka MTÜ-d peavad olema jätkusuutlikud ja see tähendab, et aluseks peab ole-

ma kindel teenusest või tootest tulev sissetulek ehk ärimudel,» seletas Raudsaar. Ainult projektitoetustest sõltumine ei ole hea valik ega pruugi tagada stabiilset arengut.

Kuigi ettevõtluskodu on alates 2007. aastast ettevõtlusõpet ülikoolis propageerinud ning ettevõtluse aineid on loetud palju pikemalt, ei ole siiski ülikoolis loodud ja siit välja kasvanud ettevõtete kohta ühist andmebaasi.

Tänu viimaste aastate õppetööle ja projektidele on küll ülevaade mingi osa üliõpilaste ja töötajate osalusega ettevõtetest olemas, kuid see on ettevõtluskodu vabatahtlik lisatöö. «Meie õpperühmades ja koolitustel on osalenud nii loodus- ja tehnoloogia, matemaatika-informaatika, majandus- kui ka filosoofiateaduskonna üliõpilasi,» ütles Raudsaar.

Ka Uba kinnitas, et tegelikult on ülikoolist välja kasvanud palju

firmasid, aga keegi ei ole seda infot veel kokku võtnud. Ettevõtlikeskuse toel loodud ja arendatud ettevõtteid on ligi 30, kuid teisi üliõpilaste ja töötajate eestvedamisel rajatud firmasid on kindlasti kordades rohkem. Üliõpilased ja ülikooli töötajad on firmasid rajanud alates sellest ajast, kui see Eestis taas võimalikuks sai.

SPIN-OFF-FIRMAD EDENDAVALD TEADUST

Märksa parem ülevaade on TÜ *spin-off*-firmadest, mille puhul sõlmitakse ka äriühingu ja ülikooli vaheline koostööleping. Eelmise aasta lõpuks oli TÜ liikmetega seotud kokku 33 võrsefirmat, kusjuures aasta jooksul oli nimekirja lisandunud neist kolm edukat ettevõtet.

Teadus- ja arendusosakonna ettevõtluse nõustaja Aivar Pere sõnul on ülikooli *spin-off*-firmad ehk võrsefirmad praeguse definitsiooni järgi eranditult äriühingud, mille asutajateks ja osanikeks on ülikooli töötajad ja/või üliõpilased ning mille tegevus on suunatud teadustulemuste efektiivsemale rakendamisele.

Eeltoodud koostöölepingutes öeldakse, et üliõpilaste kaasamine äriühingute tegevusse on tähtis, nagu ka uute töökohtade loomine lõpetajatele, uute toodete ja teenuste, samuti ülikooli arenduspotentsiaali tutvustamine laiemale avalikkusele ning ülikooli teadustulemuste rakendamine igapäevaellu.

Praegustes *spin-off*-firmades ei ole küll Tartu ülikoolil osalust. Käesoleval ajal on TÜ aga osanik tehnoloogia arenduskeskuste-

na asutatud äriühingutes ehk TAK-ides, mida on majandatud ettevõtluse arendamise sihtasutuse olulise mahuga sihtfinantseerimisega.

Ülikooli *spin-off*-firmad ja tehnoloogia arenduskeskused on aidanud kaasa uute kõrgtehnoloogiliste töökohtade loomisele regioonis. Aasta keskmine töökohtade arv *spin-off*-firmades oli 2010. aasta algul 329, mis on 25% rohkem kui näiteks 2006. aastal.

Suurimateks tööandjateks olid näiteks tarkvara, geoinfo ning kaartide loomise ja hooldamisega tegelev Regio AS ja meditsiini-diagnostika lahendusi pakkuv Quattromed HTI Laborid OÜ.

«Tartu ülikooli *spin-off*-firma staatus on peamiselt maineküsimus,» ütles Pere. Ettevõttele lisab seostamine ülikooliga usaldusväärsus teadusmaailmas, ülikool võib selle kaudu saada aga uusi põnevaid kontakte, kellega edaspidi teadustulemustel põhinevat koostööd teha.

Lisaks sellele on viimasel kahel aastal ülikoolide rahvusvaheliste reitingutabelite koostamisel arvestatud ka just ülikoolide võrsefirmade arvu ja mõjuga, mis võivad kõrgkoolile konkurentide ees lisapunkte anda.

Ka ettevõtetele on seesugusest koostööst praktilisemat tulu. Olenevalt lepingust on firmal õigus kasutada teatud määral ülikooli oskusteavet, litsentse, infrastruktuuri ja inimesi. Vajaduse korral pakub ülikool ka konkreetsemalt majandusnõustamise teenust, ruume, aparatuuri ja muud.

Pere rääkis, et nõustaja roll seesugustele firmadele tähendab

ka pikaajalist mentorlust. Iga *spin-off*-ettevõtte kohta, kes ülikooli pakutava teenusena ärinõustamist kasutavad, peetakse nn logiraamatut. Koos teadlastest ettevõtjaga kirjeldatakse esialgne ärimudel, aga ka aja jooksul kavandatava teadustöö- ja äriarenduse teekaart. Selle põhjal saab vajaduse korral anda konkreetset ja individuaalset tagasisidet ning nõuandeid, millele tulevikus tähelepanu pöörata – seesugune info on ühest arenguetapist teise liikumisel oluline. Nii saab ettevõtluse nõustaja *spin-off*-ettevõtjale abiks olla ka konkreetsete tasuvusanalüüside ja äriplaanide koostamisel.

Õnneks on *spin-off*-firmade tekkimise kontekst viimasel ajal toetav. Tugev eel- ja rakendusuringute kultuur ning laienev koostöö ärisektoriga loob viljakad tingimused kõrgtehnoloogiliste ettevõtete tekkeks. Ettevõtlikus õppe integreerimine õppekavadesse kergitab samuti üliõpilaste teadlikkust oma võimalustest erialasel tööpõllul.

«Meie teadlaste-ettevõtjate, näiteks professor Mart Ustavi, kes on üks Quattromed AS asutaja ja praeguse Icosagen AS-i omanik ning transgeense tehnoloogia tuumiklabori juhataja ja KPA Scientific OÜ omaniku Mario Plaasi eeskujul innustab teistegi teadlaste osalemist tehnoloogilise teadusäri arenduses,» tõi Pere näiteks. TÜ on nüüdseks loonud eelinkubatsiooni võimaluse ülikooli sees ja *spin-off*-firmade arendusteenuseid integreeritakse Tartu teaduspargi, Tartu biotehnoloogia pargi ning Tartu loomemajanduskeskusega. (T)

ÜLIKOOI PÕHITEGE- VUDEST JA ETTEVÕTLUS- PROJEKTIDES TEKKINUD ETTEVÕTMISI:

Fubitech OÜ (www.fubitech.com) on eelkõige välisturule suunatud infotehnoloogiafirma, mis pakub väikefirmadele kompleksset infotehnoloogia teenust (veebilehed, veebipoed, arveldused, raamatupidamine jm).

Kompaktfilter OÜ (www.kompaktfilter.ee) tegeleb reoveepuhastusega ökotehnoloogiliste meetoditega.

OÜ Mandragora (www.mandragora.ee) restaureerib kōiteid ja pabermaterjale ning kipsi ja looduskivi.

OÜ M.R. Therapy (www.vireo.ee) pakub Vireo nime all ning füsioteraapia, massaaži ning rühma- ja personaaltreeneri teenuseid, mis põhinevad inimese loomulikul liikumisel.

Teadusmosaiik OÜ (www.teadusmosaiik.ee) tegeleb elektroonika, täppismehaanika, tarkvara ja infosüsteemidega seonduvaga.

Vulpes OÜ (www.schankeel.ee) müüb rulluisuvarustust ja korraldab spordiüritusi.

Ö studio (www.ostudio.ee) on alternatiivmuusika-studio, kus on salvestamas käinud mitmed Eesti ja Läti tuntud ja vähemtuntud artistid.

Alkoholi maksustamine Eestis pole optimaalne

NII BAKALAUREUSE- KUI KA MAGISTRITÖÖ MAKSUSTAMISE TEEMAL KIRJUTANUD INDREK SAAR UURIS ALKOHOLI OPTIMAALSET MAKSUSTAMIST, MIS POLE ÜKSNES MAJANDUSLIK PROBLEEM. AUTOR MEELEST ON MEIL HÄSTI LÄBIMÕELDUD JA ETTEVALMISTATUD ALKOHOLI MAKSUTÕUSUKS PRAEGU RUUMI PIISAVALT JA SEE TEEKS ROHKEM HEAD KUI HALBA.

Sven Paulus
sven.paulus@ut.ee

Kuivõrd suure sotsiaal- majandusliku koormuse asetavad alkoholi tarvitamisega seotud tagajärjed meie rahvatervisele ning sellest johtuvalt ka riigi- eelarvele?

Tegelikult on seda pea võimatu arvuliselt täpselt määratleda, kuna väga paljud mõjud on psühholoogilist või emotsionaalset laadi ja rahas raskesti väljendatavad. Samas on eri riikides hinnatud, et koormuse maht rahas väljendatuna jääb suurusjärku, mis on võrreldav 2–3%-ga sisemajanduse kogutoodangust. Ka mina jõudsin Eestis sarnastele tulemustele. Tuleb muidugi arusaada, et suur osa nendest on kaudsed kulud, mis tulenevad

enneaegsest suremusest, millega otseselt finantskulu ei kaasne. Seega otsene mõju riigieelarvele on väiksem. Oma analüüsi põhjal julgen väita, et koormus riigieelarvele jääb vähemalt suurusjärku 60–70 miljonit eurot aastas. Umbes pool sellest on reaalne ressursikasutus tervishoiu- ja kriminaaljustiitsüsteemis, teine pool on sotsiaalsed siirded seoses alkoholist tingitud töövõimetusega. Ehk siis kokku umbes 1% eelarvemahust.

**Kui toimivaks hindate Eesti
alkoholipoliitikat ning mis on
selle tugevad ja nõrgad kohad?**
Eks teatud kujul on see poliitika olemas, kuid jääb väga kaootiliseks. Eri meetmeid rakendatakse kuidagi juhuslikult. Minu teada pole ka praegu sellist strateegilist

dokumenti, kus oleks määratletud alkoholipoliitika eesmärgid ja tegevused. Samas on see ka loogiline, arvestades meie riigi noorust. Üldjoontes tundub, et liigutakse õiges suunas ja ehk 10–15 aasta pärast on asjad paika loksunud. Praegu siiski on alkoholiga seotud kahju liiga suur ja kindlasti on selle vähendamiseks vaja astuda lisasamme.

Mida näitas Teie töös empiiriline uuring alkoholi ja liikluseremuse kohta?

Uuring on korraldatud aastate 2000–2002 andmete baasil ja peamise tulemusena selgus, et liikluses hukkunute hulgas on joobes isikute osakaal 60–70%. Lisaks, see näitaja oli jalakäijate hulgas selgelt suurem kui sõidukijuhtide hulgas. Seega, kui tavapäraselt nähakse probleemi seoses joobes juhtidega, siis veelgi tõsisem on olukord joobes jalakäijatega. Kuigi praeguseks on liiklussurmade arv oluliselt langedud ja aastast hukkub kesktlõbi 100 inimest, siis alkoholiga seotud surmade osakaal on jäänud endiselt suhteliselt kõrgeks.

Pakute väitekirjas välja mudeli optimaalseks maksustamiseks. Milles see seisneb?

See on matemaatiline mudel, mis põhineb tarbija kasulikkuse maksimeerimise ideel ehk mudelis on optimaalne selline maksutase, mis maksimeerib tarbija kasulikkuse. Kusjuures maksu optimeerimisel arvestatakse nii alkoholi tarvitamise negatiivseid mõjusid kui ka seda, kuidas maksupoliitika mõjutab tarbija kasulikkust eelarvesüs-

teemi kaudu. Mudelit on võimalik ka empiirilisel hinnata, et tuletada arvuline väärtus optimaalsele maksustamise tasemele, mida ma oma töös ka tein. Kuid loomulikult on mudelis ka mitmeid küsitavusi ja lihtsustatud eeldusi, nii et selle edasiarendamiseks tulevikus on kõvasti ruumi.

Milline võiks uurimistöö tulemuste põhjal olla Eestis optimaalne alkoholi maksustamise tase ja milliseid tegureid arvesse tuleks võtta?

Mudel viitab sellele, et hästi läbimõeldud ja ettevalmistatud maksutõusuks hetkel ruumi on. Julgen tulemuste pinnalt väita, et vähemalt 50%-line tõus mingi mõistliku aja jooksul oleks reaalselt teostatav ja teeks rohkem head kui halba. See tähendaks umbes 10%-list tõusu alkoholsete jookide hindades. Kõige olulisemaks teguriks on ikka tarbijate reageering maksutõusule: kui palju langeb alkoholi tarbimine, kui palju hakatakse tarbima illegaalset või kodus toodetud alkoholi, kui palju hakatakse tarbima teistest riikidest toodud odavamat alkoholi. Kui näiteks juba väike hinnatõus tooks kaasa olulise tarbimise languse, siis on ka optimaalne tase madalam, kuna sel juhul ei laeku eriti maksutulusi, mida ühiskondlikes huvides kasutada, ja kõrged maksud pigem häirivad alkoholi mõõdukalt tarbivate inimeste tarbimisotsuseid. Samas alkoholi liigselt tarvitajate kõrge hinnatundlikkus suurendaks optimaalset taset, kuna sel juhul tooks maksutõus kaasa olulise

languse alkoholi negatiivsetes mõjudes. Kindlasti on optimaalse maksutaseme määratlemisel oluline roll ka valitsussektori tegevusel. Kui näiteks ei suudeta absoluutselt illegaalset turgu kontrolli all hoida ja kõik tarbijad asendavadki legaalse alkoholi illegaalse alkoholiga, oleks optimaalne alkoholi maksustamisest üldse loobuda. Või kui alkoholi aktsiisi lisatulusid kasutatakse väga ebaefektiivselt, siis ei pruugi ka maksutõus olla põhjendatud.

Milliseid negatiivseid ja positiivseid aspekte võiks kaasa tuua optimaalne maksutõus?

Positiivselt poolelt oleks oodata alkoholiga tarvitamisega seotud negatiivsete tagajärgede, nagu vigastused, surmajuhumid, haigusjuhtumid, vägivalajahumid vähenemist. Lisaks võiks maksutõus võimaldada ka mõnda teist maksu alandada, kuna alaneb nii fiskaalne koormus kui ka suurenevad maksutulud. Näiteks kui tööjõumaksukoormus on Eestis suhteliselt suur, siis selle alandamine võib positiivselt mõjuda tööhõivele. Negatiivse poolelt võib kasvada illegaalse turu maht ja sellega seotud kuritegevus, lisaks võidakse alkohol asendada teiste sõltuvusainete tarvitamisega. Samas on nende negatiivsete mõjude piiramiseks võimalik rakendada ka lisameetmeid, mida ma ka oma töös eeldasin. Kindlasti hakatakse ka rohkem odavamat alkoholi tooma naaberriikidest, aga kui seda tehakse legaalselt, pole selles otseselt midagi halba. Isiklikult kahtlen, kas sellises ulatuses pii-

Foto: Katrina Sirelpuu

riülene alkoholikaubandus, nagu eksisteerib Soome ja Eesti vahel, tekiks ka Eesti ja Läti vahele.

Kui kontekstina mõelda Põhjamaadele, kus alkohol on tunduvalt kallim ja ligipääs sellele palju piiratum, siis kuidas võrd efektiivselt võib taolist alkoholipoliitikat pidada?

Eks Põhjamaades on omad probleemid. Näiteks soomlaste üheks probleemiks on odava alkoholi kättesaadavus Eestis, mida nad ei saa sisepoliitiliste vahenditega mõjutada. Eks seepärast nad ka

alandasid oma maksutaset pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga, kuna soomlastel tekkis võimalus suures koguses alkoholi aktsiisivabalt siit Soome transportida. Aga nii majandusliku kui ka füüsilise kättesaadavuse piiramisel on nii alkoholi tarvitamisele kui ka sellega seotud tagajärgedele pärsiv mõju, selle kohta on piisavalt tõendusmaterjali.

Mida peate ise väitekirja juures kõige olulisemateks leidudeks?

Midagi väga ootamatut ei saa välja tuua, kuid mõnevõrra üllatav

oli see, et turistide alkoholiostudelt laekuv maksutulu mängib niivõrd suurt rolli optimaalse maksutaseme määramisel, selles mudelis isegi suuremat kui alkoholi sotsiaalsed kulud. Ehk kui soomlased meilt enam alkoholi ei ostaks, oleks ka optimaalne tase märkimisväärselt madalam. Teiseks on selles töös demonstreeeritud, et maksupoliitika analüüsimisel tuleks arvesse võtta selle mõjusid kogu eelarvesüsteemile tervikuna. Keskendumine eraldi ühele konkreetsele maksule võib anda väga eksitavaid tulemusi. ☹

Tudengid aitavad õpilastel tutvuda ülikooli sammaste vahelise argipäevaga. Foto: Andres Tennus

Tudengivarju kogemus näitab ülikooli seestpoolt

Sven Paulus
sven.paulus@ut.ee

Gümnaasiumiõpilastel seisab tihti ees keeruline otsus – kuhu ja mida pärast lõpetamist edasi õppima minna? Ülikooli ja eriala valikul võib toetuda küll sõprade ja tuttavate juttudele, ent nutikam on ise üheks päevaks tudengivarjuna üliõpilasellu sukelduda. Tuleb vaid end kirja panna veebilehel www.ut.ee/tudengivari või kirjutada kaisa.jogi@ut.ee ning huvilisele leitakse vastava eriala üliõpilane, kellega koos saab käia loengutes ning uurida lähemalt tudengielu kohta. Tartu ülikool tänab siinkohal kõiki tudengeid, kes on olnud nõus õpilastega tegelema ja oma kogemusi jagavad ka kaks TÕ-s tudengivarjaks käinud noort inimest.

PÄEV HIIRELÕIKUDE JA MEREFÜÜSIKA SELTSIS Õnne Allaje

Praegu õpin ma Lätte ühisgümnaasiumi 12h klassis meedia erialal, olles selle valdkonnaga tegeleenud viimased kolm aastat. Kool hakkab varsti lõppema

ning viimaks ülikoolide kodulehti sirvides ja TÕ erialasid uurides tekkis väike paanika, sest ma ei saanud üldse aru, et kui ma ühele või teisele erialale astuksin, siis mida ma täpselt õppima hakkaksin. Kirjeldused kodulehel jäid minu jaoks liiga üldiseks. Küllaltki kogemata klõpsasin õigele lingile ja leidsin võimaluse tulla tudengivarjaks. Kuulsin sellise asja kohta esimest korda, aga hull nagu ma olen, tahtsin kohe proovida, sest see tundus vahva ettevõtmisena.

Kuigi õpin humanitaarsuunal, olen alati olnud looduslaps, selline heas mõttes roheline. Mulle pakkusid huvi peaaegu kõik loodus- ja teadustehnoloogiateaduskonna ehk LOTE erialad, samas ei osanud ma nende seast endale vaid ühte välja valida.

Tudengivarjaks registreerimine oli väga lihtne. Juba paari tunni jooksul sain ülikoolist vastuse ja minu varjutatav tudeng võttis ka ühendust. Leppisime ajad kokku ja jäi vaid kohaleminemise vaev. Kõik läks nagu lepase reega.

Minu varjutatav tudeng oli Evert Eero, kes tundub kõige ägedama noore inimesena Tartu Ülikoolis. Ta oli mulle planeerinud väga tore päeva ning

üleüldse oli mul temaga vahva. Ta lihtsalt kirjutas uue bioloogia õpiku – lihtsalt uskumatu, kui lahe see on! Ma täpselt ei mäleta, aga olen üsna kindel, et ta õpib keskkonnatehnoloogiat. Lisaks sellele leidis ta mulle ühe bioloogi, kes tutvustas mind lõputute bakterite ja hiirelõigukeste maailmaga (hiirelõigukesed on hiirepojad, kes uurimise eesmärgil viiludeks lõigatakse).

Kogu minu päev TÕ variliikmena oli väga huvitav. Tundub ehk üsna lollina, aga mul oli arusaam, et ka ülikool on selline suur kool, kus kogu õppetöö toimub vaid ühes majas. Aga tegelikult on Tartu Ülikool mööda linna laiali nagu või leiva peal. Nüüd siis tean seda.

Muljed on väga positiivsed, elamus oli vägev ning loengud, millel osalesin, huvitavad. Esimene loeng oli keskkonnatehnoloogia ja teine merefüüsika, mille õppejõud oli eriti stiilne härrasmees. Tundsin end väga targana, sest sain teemadest üldjoontes väga hästi aru. Kusjuures, võrreldes tavalise koolitunniga, mis kestab 45 minutit, meeldisid mulle need loengud rohkem. Loeng on küll ajaliselt pikem, aga ma ei väsinud absoluutselt ära ja kogu tarkus

jõudis mõnusasti «imenduda».

Tartu Ülikool on mulle alati tundunud väga elitaarse, auväärse ja mainekana ning kogemus tudengivarjuna ainult kinnitas seda tunnet. Pärast tudengivarjaks käimist sain aru, millist eriala ma kindlasti ei vali. Näiteks ei saa minust ilmselt kunagi bioloog, sest rakkude lõikumine jms vist ületab minu taluvuspiiri. LOTE erialad tunduvad huvitavad, aga ma ei julge veel täpselt otsustada, millist eriala võtta ja millist jätta või kas üldse otsustada TÜ kasuks. Ette-ruttavalt julgen öelda, et soovin veel kord tulla ühte eriala uudistama, sest ka ajakirjandus hakkas mulle tunduma täiesti mõeldava variandina. Igatahes, kogemus oli vägev ja jäin ülimalt rahule.

KOOLIÕE SOOVITUSEL ÜLIKOOI Kerttu Kruusma

Õpin TÜ sotsiaal- ja haridus-teaduskonnas teisel kursusel matemaatika ja füüsika õpetajaks. Kuidas ma just selle erialani jõudsin on üsna pikk jutt, kuid lühidalt võin öelda, et kui huvi psühholoogia ning matemaatika vastu kokku panna, ongi tulemuks matemaatika õpetaja.

Tudengivarju projektist kuulsin kooliõe Lisette Rohunurme kaudu, kes ise õppis parasjagu haridusteaduskonnas teisel kursusel. Uurisin, millega on täpsemalt tegu ning kuna leidis ka aktiivne inimene, kes õppis mind huvitanud eriala, saigi aeg kokku lepitud ja mindud. Otsustasin vaatama tulla haridusteaduste reaallaine-

te eriala, mida praegu õpingi. Varjutajaks oli Silver Ool, kellele olen selle kogemuse eest siiani väga tänulik.

Päev tudengivarjuna oli huvitav. Hommik algas vara, sest pidin juba kella kaheksaks Tartus kohal olema. Esmalt käisin loengus «Matemaatiline analüüs 1», mis Silveri jutu järgi pidi olema täiesti arusaamatu aine, ent seal käsitleti juhuslikult teemat, mida olime keskkoolis hiljuti läbi võtnud. Kuna nägin loengus veel mõningaid tuttavaid, tekkis juba siis kergelt tunne, et olen õiges kohas. Lisaks käisime Henn Voolaiu loengus «Füüsikaline maailmapilt», mis äratas minus taas füüsikahuvi. Seejärel läksime ühte psühholoogia loengusse, mis oli küll väga põnev, kuid kuna selleks hetkeks oli emotsioone kogunenud väga palju, siis tuli tagareas istudes tukk koledasti peale. Otsustasime minna hoopis Wernerisse, kus Silver rääkis mulle veel kõigest, mis vähegi pähe tuli ja mida küsida oskasin. Loomulikult söime ka NÕHK-i kooki ning hiljem külastasime Tiigi ühiselamut. Kuid peatselt oligi aeg minna bussile ja tagasi koju.

Enne ülikooliga kokkupuutumist arvasin, et ülikoolis on kahte tüüpi inimesi ja võimalusi: kas olla inimene, kes õpib huvitavat eriala, olles sellele väga pühendunud ning leides aega ainult selleks, või olla tarkur, kes õpib suvalist ala, kuhu ta sisse sai, teha seda täpselt nii vähe kui võimalik ja veeta ülejäänud aeg pidutsedes.

Pärast päeva tudengivarjuna jäi mulje, et ülikoolis on võimalik teha väga palju, ükskõik, mis-

- 2009/2010 käis TÜ-s tudengivarjaks 411 õpilast. Nende seas 297 abiturienti, kellest 147 asus õppima samal erialal, mille varjaks ta käis.
- 2010/2011 käis tudengivarjaks 400 õpilast, nende seas 259 abiturienti. Tudengivarjude seas populaarseimad on sotsiaal- ja haridusteaduskonna erialad 120, arstiteaduskond 60 ja õigusteaduskond 45 varjaks käinuga.

sugused su huvialad parasjagu ka pole. Tartu ülikool – see on kõikide võimaluste kool!

Nüüd, pärast poolteist aastat ülikoolis käimist olen endiselt sellisel arvamusel. Veel enam, leian, et kenasti hakkama saamiseks ei pea sõpru ja vaba aja tegevusi kõrvale jätma. Ja varem vaid hobidena võetud alad on võimalik lisada ka enda õppeplaani – kas pole suurepärane?!

Tudengivarju projektis osalemine aitas mul teha erialavaliku. Eelkõige otsustada, kas minna õppima matemaatika- või haridusteaduskonda, sest matemaatikaõpetaja valik oli minu jaoks selleks hetkeks juba üsna kindel. Loomulikult terendas kuskil silmapiiril ka mõni teine eriala, kuid pärast tudengivarjupäeva olid kõik kahtluseussid hävitatud. Mina soovitaks igapäev tuden-givarjaks tulla. See annab hea kogemuse ja vähemalt mingisuguse pildi, mismoodi tudengielu välja võib näha. ☺

Euroopa südames

vahvleid, õlut ja biostatistikat nautimas

Vaade õhtusele Brüggele

Foto: 3x erakogu

Marju Valge

TÜ matemaatilise statistika 2. kursuse magistriüliõpilane, praegu Belgias Diepenbeeki linnas Univer-siteit Hasseltis biostatistika erialal Erasmuse vahetusüliõpilane

Välisin Univer-siteit Hasselti biostatistika õppekava, kuna see on üle maailma tunnustatud ning erialal on tugevad sidemed Harvardi ülikooliga. Eestis ei saa biostatistika eriala kahjuks õppida ja tegelikult

on Euroopas üldse väga vähe kohti, kus seda saab teha.

Belgia on küll väike riik, ent sellest hoolimata äärmiselt keeruline, koosnedes kolmest osast, Flandria, Valloonia ja Brüssel, kus räägitakse vastavalt hollandi, prantsuse või mõlemat keelt. Valloonias Saksa piiri ääres on ka väike ala, kus kõneldakse saksa keelt. Igal piirkonnal ja igal keelelisel grupil on oma valitsus, lisaks keskvalitsus – mille moodustamine on osutunud vägagi

keeruliseks (kokku seitse valitsust!). Arvestades neid erinevaid gruppe, on raske selgusele jõuda, kes on belglane või veelgi enam, kas belglane kui selline üldse eksisteerib.

Minu jaoks jagunevad belglased kaheks: need, kes räägivad emakeelena hollandi keelt ja need, kes prantsuse keelt. Igal juhul on belglased avatud ja sõbralikud, kuid hollandi keeles kõnelejad oskavad enamasti lisaks ka prantsuse ning väga heal tase-

mel inglise keelt, mis teeb nendega suhtlemise lihtsaks. Prantsuse keelt kõnelevad belglased, kes elavad enamasti Valloonia või Brüsselis, on aga keelekasutuses palju jonnakamad, piirdudes väheste eranditega ainult prantsuse keelega. Seetõttu tundub hollandikeelsest Flandriast prantsuskeelsesse Vallooniaasse sõites, justkui oleks tegemist täiesti uue riigi ja rahvaga, ometi aga on endiselt tegu Belgiaga.

Belgiast rääkides ei saa mööda selle köögist. Ma pole kokku puutunud uhkete mereandidest roogadega, mida gastronoomid Belgia köögi puhul ehk tähtsaimaks peaks. Küll olen ma tuttav kolme väga lihtsa ja minu meelest väga belgialiku söögiga, milleks on vahvlid, friikartulid ja šokolaad. Neist esimesi saab osta otse tänavakiost, kus need valmivad ostja silme all. Erinevalt Eesti krõbedatest habrastest vahvlitest on Belgia oma paksud ja pehmed ning nende juurde käivad kõikvõimalikud lisandid.

Friikartulid on Belgias sellised nagu igal pool mujalgi, kuid kui mõne belglasega nende teemal vestelda, selgub peagi, et ingliskeelne nimetus *french fries* on vale, sest, nagu iga belglane teab, «leiutati» friikartulid Belgias, mitte Prantsusmaal. Viimaks, kuskil mujal pole ma näinud nii palju erinevaid šokolaadipoode kui siin. Väikeste šokolaadیارide kaunilt kujundatud lettidel vaatab vastu lugematu hulk eri sorti trühvleid, pralineesid, šokolaadiküpsiseid ja šokolaadist kujakesi. Peale söögi ei saa unustada ka õlut, mida Belgias paljudes tehas-

Tüüpiline Belgia - jalgratas telliskivist maja ees.

tes ja pruulikodades valmistatakse sadu sorte: heledaid, tumedaid, lahjasid, kangeid, küll kirsi, vaarika ja mango maitsega jne. Pea iga õllesordi juurde kuulub ka oma kindla kuju, suuruse ning logoga klaas.

Belgia on jalgrataste maa. Rattaga sõidavad kõik: võimatult lühikestes kleitides tüdrukutest kuni vanahärrade-prouadeni välja. Olen näinud hommikuti tööle ruttavaid ametnikke rattal einestamas, üliõpilaseks eksamikordamas; samuti emasid-isa-sid, kes transpordivad rattal

kuni kolme (!) last. Viimasel juhul on rattaste külge kinnitatud mitmesuguseid avivahendeid, millest mõnesid pole ma Eestis kunagi näinud. Belglaste rattad on lihtsad; oluline paistab olevat vaid see, et rattaga saaks punktist A punkti B.

Lisaks rattale on kindlasti oluline liiklusvahend rong, rongiliiklus on väga tihe, aga ikkagi on rongid peaaegu alati täis. Osalt ehk mitmesuguste soodustuste tõttu, teisalt aga mugavuse pärast. Istud aga ühes jaamas mõnusalt rongile, loed raamatut ja oledki soovitud

sihtkohas. Või äkki mitte? Üsna mitmed rongid Belgias nimelt poolituvad, mille järel pool rongist sõidab ühes ja teine pool teises suunas. Seetõttu ongi ilmselt mitmed Valloonia suurimasse linna Liegi sõitjad lõpetanud hoopis Flandria väikelinnas Genkis.

Miski, mis on minu jaoks siiani võõras ja mida ma kipun tihti unustama, on see, et pühapäev on belglastele töepoolest püha päev, mil peaaegu mitte ükski pood ei ole avatud, asutused ei tööta ja inimesed on kodus. Tundub, justkui jääks iga nädala viimasel päeval elu Belgias seisma, et siis esmaspäeval uue hooga alata.

Esmaspäeval, mis minu jaoks tähendab koolinädala algust. Loengute üleseehitus on üsna sarnane sellega, millega olen Eestiski harjunud – õppejõud kriidiga tahvlile valemeid kirjutamas ja vajalikke seletusi andmas. Erinev

on aga suhtumine praktilistesse ülesannetes: kui Eestis olen harjunud praktikumidega, kus kõike üksipulgi seletatakse, siis siin jääb ülesannete lahendamine üliõpilase enda hooleks. Samuti pannakse väga suurt rõhku raamatute lugemisele; eeldatakse, et enne iga uut teemat on üliõpilane ise läbitöötanud kümneid lehekülgi materjali ja tuleb loengule pigem kordama või üksikutele küsimustele vastuseid saama, kui uusi teadmisi omandama.

Selleks, et üliõpilased raskest koolielust natuke puhata saaksid, on olemas palju tudengiorganisatsioone. Sümbolite poolest meenutavad need Eesti korporatsioonid, neil on oma värvid ja ladinakeelsed nimetused. Sisu poolest on siinsed organisatsioonid midagu täiesti muud, erinevalt Eesti korporatsioonidest, millel on patriootlikud väärtused

ja kohati üsna karmid moraalinõuded, paistavad siinsed korbid eksisteerivat ainult ühel eesmärgil: korraldada pidusid. Ja neid korraldavad nad palju. Koolivälisete ürituste juures meeldib mulle, et ülikool organiseerib iga nädal palju tasuta treeninguid ning kui kellelegi ei peaks need meeldima, siis toetatakse spordiklubide liikmekaardi ostu. Terves kehas terve vaim!

Hoolimata eri keeltest ja rahvustest, kes mind Belgias ümbritsevad, on siin ometi üsna kodune tunne ja belglased ei näigi eestlastest väga erinevat. Soovitan kindlasti kõigil Belgiat külastada, nautida siinset šokolaadi ja õlut ning külastada keskaegseid Brügge ja Genti linnu. Neil, kes on huvitatud biostatistika erialast, soovitan aga kindlasti kas või üheks semestriks tulla Hasselti ülikooli. ☺

Belgia šokolaad

TÜ esma- kursuslased nägid maailmalõppu

Filmis kohtuvad Brenda (Ester Korkiasaari) ja Mihkel (Märt Koik) esimest korda maanteel, kui Mihkel ja tema sõber Rait (Tõnu Õllek) maailmapäästmise missioonil võtavad tüdruku hääletajana enda auto peale.

Foto: Urmas Mand

KUUPÄEVAL 11.11.11 ESILINASTUS 111-S EESTI KINOS MÄNGUFILM «TÄITSA LÖPP», MIDA NIMETATAKSE KODUMAISE FILMIKUNSTI AJALOO SUURIMAKS RAHVAFILMIKS JA KUS MÄNGIVAD PEAOISI KAKS TARTU ÜLIKOOLI ÜLIÕPILAST.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Sel sügisel TÜ-sse õigusteadust õppima asunud Ester Korkiasaari ja Viljandi kultuuriakadeemia teatrikunsti esmakursuslane Märt Koik valiti maailmalõpust rääkiva filmi peaosalisteks kevadel toimunud telesaate «Kinotehas» kaudu.

Pingelise kuue telesaate lõikes valisid žürii ja filmitalgute projekti veebilehel hääletanud inimesed kolmekümne noore hulgast välja just Korkiasaari ja Koiki. Lenna

Kuurmaa kõrval kehastavad nad teisi peaosalisi Brendat ja Mihklit.

MAAILMA ESIMENE KIIKSUGA TALGUFILM

Projekti üldjuht Mikk Rand kinnitas, et peosaliste valik on end igati õigustanud. «Tuletan meelde, et ka Eesti film «Kevade» tehti omal ajal 90% amatöörnäitlejatega ning see kuulub tänaseks päevaks kodumaisesse kinoklassikasse,» ütles Rand.

endi valmis tehtud talgufilm «Täitsa lõpp» on jan-uuspõllulik *roadmovie* läbi Eesti kulgemisest, ogarate inimestega toimetulekust ja armastuse leidmisest. Kliima soojenemine on viinud selleni, et veel enne jõule on Eestis kuum suveilm ning maiade kalender ennustab peagi saabuvat maailmalõppu.

Peategelane Mihkel saab pärast tugevat lööki vastu pead hoopis teistsuguse ennustuse osaliseks, mis lubab, et noormees suudab maailma päästa. Selleks tuleb aga esiteks vastu astuda oma parimale sõbrale ning teiseks on sihtkohani läbida pikk tee. Saatus toob tema ellu lisaks poplauljatar Lenna Kuurmaale ka keeruka mineviku-ga Brenda, kes muudab noormehet arusaamist maailmast ja oma valikutest.

JABURA SÜŽEE TOREDAD ELLUVIIJAD

Mihklit mänginud Märt Koik suutis peaos end kätte võidelda ajateenistuse kõrvalt ning lõpetas oma sõjaväekohustuse vaid kaks kuud enne filmivõtete algust. Praegu Viljandi kultuuriakadeemias teatrikunsti õppiv Koik tunnistas, et filmitalgutel osalemine pakkus põnevaid kogemusi.

Koigi jaoks oli see esmakordne kogemus filminduse alal, mis õpetas, kes on kaamera taga ja mis ülesanded kõigil on. Viimased neli võttepäeva veetis noormees ka väikese palavikuga, suurem mure oli aga hoopis kogemata saadud muhu grimmiga varjamine.

«Kursusekaaslased ütlesid, et film on lollakas, aga tore,» muigas

«TÄITSA LÖPP» NUMBRITES

- Film valmis vähem kui aastaga umbes 5000 idee-genereerija osalusel.
- Filmivõtetel osales umbes 1500 inimest.
- Võtted toimusid kõigis Eesti 15-s maakonnas.
- Filmi kogupikkus on 75 minutit.

Koik ja lisas, et tema kui värsket näitlejatudengi jaoks on filmi- ja teatrinäitlemine kaks täiesti eri asja. Film sai tehtud täpselt selline, kui välja kukkus, teatrilaval tuleb end hoopis teiste vahenditega iga kord uuesti tõestada.

Ka Brendat kehastanud 1. kursuse õigusteaduse tudeng Ester Korkiasaari ütles, et õppis talgutel filmitegemise kohta palju uut. «Peab tunnustama, et ega see nii kerge ka pole, kui algselt tunduda võib, aga asi oli seda väärt,» rääkis neiu.

Korkiasaari sõnul võib filmi «Täitsa lõpp» kohta olla palju eri arvamusi ja öelda, et alati võib miski paremini teha, kuid seni tundub tagasiside üldiselt positiivne olevat.

Filmitalgud oli Kinobus-si meeskonna eestvedamisel korraldatud terve 2011. aasta läbi kestnud ja tuhandeid inimesi kaasanud meelelahutuslikult hariv projekt, mille käigus püüti aktiveerida kogu ühiskond, et talgute vormis ühiselt järgmiseks, Eesti filmi 100. juubeliaastaks kodumaine suurfilm valmis saada.

Akadeemilise elu lõhn Tartus

Meelis Niinepuu

TÜ vilistlane, avalik haldus, 2002

Asusin 1997. aastal õppima Tallinnas asuvas õigusinstituudis, mis on praegu osa Tartu ülikooli õigusteaduskonnast. Tartus õnnestus napilt õigusteaduskonna ukse taha jääda.

Toonase õigusinstituudi esimese kursuse õppejõud koosnesid suures osas endistest Tartu ülikooli õppejõududest. Siiani meenutan muigega oma Rooma eraõiguse eksamit Heiki Pisukele, kes töötas sellel ajal justiitsministri nõunikuna. Ma usun, et pole kunagi ühekski eksamiks nii kõvasti õppinud kui selleks. Toanaaber Henrik meenutab, et tavatsesin öösel läbi une sonida erinevaid ladinakeelseid vormeleid nagu *ius possidendi*, *ius ad rem* jne. Eksam oli suuline ja vestlus kestis poolteist tundi. Üliõpilane oli tasemel kuni selle hetkeni kui Pisuke küsis: «Aga kes olid Vesta neitsid?» Selle Peeter Ilusa eraõiguse õpiku kultuuriloolise osa jätsid paljud tudengid unevõla tõttu lugemata.

Tallinnas piirduski akadeemiline elu peamiselt õppetööga. Akadeemilise elu juurde muidu kuuluv paljukiidetud tudengielu lahustus suurlinnas ära ja sundis mu kursusekaaslased ükshaaval

Meelis Niinepuu oma hea sõbra Albertiga.

Foto: Laura Kallasvee

seltsielu asemel müügimeesteks või turundusjuhtideks. Seetõttu oli 1998. aastal *alma mater*'i juurde tagasipöördumine igati loogiline samm. Avaliku halduse eriala valiku peamiseks kriteeriumiks oli selle laiapõhjalisus, omalaadne süntees majandus-, õigus- ja sotsiaalteadustest. Lisaks sümptatiseeris osakonna nooruslikkus ja välisõppejõud. Samal

ajal jätkasin ka oma juuraõpinguid TÜ õigusteaduskonnas.

TARTU AKADEEMILINE ELU

Tartu akadeemilise elu traditsioon on nii pikk, et see näikse olevat imbutunud kõikjale, mu meelest lõhnab isegi õhk siin selle järele. Tallinna ja Tartu tudengielu olid kui öö ja päev. Täpsem oleks siiski ilmselt kasutada öö

määratlust, sest tudengielu elatakse ju ikka ööpäev läbi ja päeval tuleb loengus käia.

Varsti pärast Tartusse tulekut tegin tutvust tudengiorganisatsioonidega ja peagi astusin korporatsiooni Sakala. Mäletan, et endise Tartu poistekoori kasvandikuna sai mulle määravaks meeste lauluoskus. Korp! Sakala oli nimelt üks väheseid, kui mitte ainus meeskorporatsioon, mis suutis volbrirongkäigus viisi pidada.

Korporatsiooni astumist pean oma tudengielu üheks suurimaks õnnestumiseks. See oli vaimse küpsemise kiirkursus: elada seltsielu mitte ainult omaelaltega, vaid näiteks meestega, kelle tudengiaeg jäi aastakümnete taha. Selle kiirkursuse teemadevalik oli õige lai, alates arstiteadusest ja lõpetades maiade tsivilisatsiooni hävimisega, vestluspartneriteks vastavalt sakalanused, kadunud professor Kull või endine usuteaduskonna dekaan ja veel praegugi aktiivne sakalanus Tarmo Kulmar. Peale korporatsiooni meenub ka osalemine üliõpilasesinduses ja TÜ nõukogus. Tagantjärele tundub tõesti uskumatu, kuidas kõige selle jaoks aega jätkus.

MEELDEJÄÄV SÜNDMUS

Päris hästi on meelde jäänud üks kevadine tudengipäevadeaegne suplus Emajões. Ilmselgelt oli meie paatkond oma veesõidukit disainides eiranud elementaarseid loodusseadusi, sest suurel määral aitasime meie paati, mitte vastupidi. Kuivama läksime muidugi Krooksu, mitte koju.

Tore kogemus oli ka vahetusüliõpilase aeg Põhja-Carolina ülikoolis Ameerika Ühendriikides. Soovitan kõigile praegustele üliõpilastele vahetusüliõpilaseks käimise kogemust, avardab oluliselt maailmapilti ja aitab harjutada laiemalt mõtlema.

AKADEEMILINE VABADUS

Tagantjärele mõeldes väärtustan ma Tartu ülikooli juures kõige rohkem akadeemilist vabadust. Minu jaoks väljendus see vabaduses kujundada ise enda õppekava. Hoolimata asjaolust, et ma õppisin põhiainena avaliku haldust, võtsin ma loenguid ka õigus-, majandus-, usu- ja filosoofiateaduskonnast. Ma pean seda võimalust tudengite jaoks jätkuvalt väga oluliseks. Lõppude lõpuks ei õpetata ülikoolis valmis spetsialiste, vaid inimesi, kellel on lai silmaring ning analüüsivõime. Selle vabaduse pinnalt sündis ka otsus alustada ettevõtlusega. Ülikooli viimasel kursusel asutasime kursusekaaslastega oma esimese ettevõtte, mis tegutseb tänaseni.

Ma olen siiani veendunud, et tudengielu jaoks lihtsalt tuleb aega võtta. Lõppeks elame me ju sootsiumis ja elukvaliteedi oluline osa on inimesed või kaasteelised, nagu ütles Lennart Meri. Kaalukam osa minu kaasteelistest ongi omaaegsed ülikoolikaaslased, kellel õppimise kõrvalt jätkus pisut aega ka tudengielu jaoks. Olgu selleks siis ühine kehakarastus aprillikuises Emajões, tudengimatk Siberis või operatsioon naaberkorporatsiooni libedal katusel

MEELIS NIINEPUU

- Sündinud 19.03.1979
- Ülikooli viimasest kursusest saadik on tegelenud ettevõtlusega. Esimeseks ettevõtteks oli AS Innopolis Konsultatsioonid, mis tegeleb ELi toetatavate arendus- ja taristuprojektide algatamise ja juhtimisega.
- Praeguseks on ettevõtte konsulteeritud projektide kogumaht ligikaudu 400 miljonit eurot. Niinepuu on juhtinud projekte tervishoiu infrastruktuuride arendamisest tehaste ja tööstusparkideni. Tütartfirmadena tegutsevad arhitektuurse ja konstruktiivse projekteerimise teenuseid pakkuv ettevõtte Innopolis Insenerid ja investeerimisfirma Wiser.
- Riigi Kinnisvara ASi nõukogu liige.
- Hobid: purjetamine, matkamine, kolmas sektor, heategevus

lipu pärast. Praegu on toonased kehakarastajad arstid, advokaadid, parlamentäärid, juhtivad riigiametnikud ja ettevõtjad.

Hiljem astusin ka ettevõtluse ja tehnoloogia juhtimise magistrisse, mis oli arendav õppeprogramm koos hea seltskonnaga. On jäänud teha vaid magistritöö, kuid praegu on takistuseks ajapuhudus. Mul on vähemalt viis sama diagnoosiga sõpra. Peaksime vist moodustama üksteise motiveerimiseks tugiühenduse. ☺

ÜLIKOOLOIMUUSEU- MIDE TÄHENDUSE MUUTUMINE AJAS

Foto: Andres Tennus

Lea Leppik

TÜ ajaloo muuseumi teadusdirektor

Tartu ülikooli ajaloo muuseum saab tänava 35-aastaseks. See iga pole kuigi pikk ei Euroopa ülikoolide ega Tartu ülikooli ajalooga võrreldes. Ülikoolid ühendavad juba ligi tuhat aastat inimesi, kes tahavad õppida ja õpetada. Muuseumid on oluliselt nooremad, ehkki kolleksioneerimine on inimühiskonnale omane olnud aegade algusest.

Muuseum ülikoolis on seotud teadusliku õpetamisviisi tulekuga ülikoolidesse. Anatoomiateatrid ja õppekabinetid teenisid õppetöö näitlikustamise huve. Renessansi ja varauusaja pedagoogiline mõte tegeles väga palju probleemiga, kuidas muuta õppimine lihtsamaks ja meeldivamaks. Campa-nella kujutas näiteks oma «Päikeselinnas», kuidas kõik teaduses oluline on kantud piltide ja nappide

tekstide abil linna ümbritsevatele müüridele, kus lapsed siis koos õpetajatega selle suurema vaevata selgeks saavad. Näitlikustamise tähtsust tõstis esile ka varauusaja mõjukaim pedagoog Comenius.

Suured maadeavastused tõid Euroopasse palju seninägematut. Kõik see uus nõudis mõtestamist ja süsteemi paigutamist. 17.–18. sajand oli Euroopas süstemaatika kuldaeg. Just sel ajal töötati välja nii looduses esinevate liikide kui ka loodusteaduslike kogude süstematiseerimise alused.

Academia Gustaviana (1632–1665) oli oma aja traditsiooniline ülikool, kus domineeris usuteaduskond ja autoriteediks oli kirjutatud sõna, ennekõike pühakiri. Ülikoolil oli trükikoda ja raamatukogu. Academia Gustavo-Carolina (1690–1710) on tuntud aktiivse uuema teadusmõtte retseptiooni poolest ja ka teaduskogude osas oldi oma aja tasemel – osteti mündikogu, tehti katseid luua botaanikaaeda, anatoomiateatrit, astronoomiaobservatooriumi. Kuid need arengud katkestas Põhjasõda.

Tartu ülikooli taasavamise ajaks 1802. aastal olid õppekabinetid ülikoolides muutunud normiks ja need kavandati ka Tartu ülikoolile. Kui 19. sajandil toodi teadustöö (mis 17.–18. sajandil oli arenenud peamiselt teaduste akadeemias ja eraldiseisvates teaduslikes seltsides) ülikoolidesse, hakkasid neis kiiresti kasvama ka teaduslikud kolleksioonid.

Ühtlasi leidsid mineraalide, liblikate, kivististe jmt kolleksioonid kohe kasutamist ka õppetöös. Lisaks loodi spetsiaalseid õppekolleksioone, kus püüti saavutada süsteemsust, et kõik oluline oleks esindatud ja teaduslik avastusväärus polnud oluline. Arusaam õppekolleksioonist haaras füüsikaaparaadid ja mineraalid, kunsti ja herbaariumid, põllutöö-

masinate mudelid ja sõjanduslikud joonised.

Teaduskolleksioone kujundas romantismiajale iseloomulik eksootika ihalus – eriti hinnas oli kauge ja haruldane.

Ka Tartu ülikooli kolleksioonidesse jõudis sel ajal palju materjali ümbermaailmareisidelt ja muidu kaugetest paikadest, kahjuks on küll väga palju sellest tänaseks hävinud. Euroopa 19. sajandi ülikoolimuuseumides on palju sarnast, sest kogumine lähtus ühtmoodi teadusparadigmast. Kogusid näidati heal meelel ka ülikooli külalistele, kuigi sedalaadi kultuuritarbijate ring oli siis veel üsna väike.

19. sajandi keskpaigas tõusis kõikjal esile rahvuslus. See hakkas muutma ka ülikoolikolleksioonide sisu – neisse tuli ikka rohkem kohalikku päritolu materjali. Tartus mängisid selles olulist rolli ülikooli juures tegutsenud teaduslikud seltsid – 1838. aastal loodud Õpetatud Eesti selts (ÕES) ja 1853. tegutsemist alustanud Loodusuurijate Selts (LUS).

Teisalt muutus suurriikidele prestiižiküsimuseks omada midagi üleilmselt väärtuslikku – see oli aeg, kus rööviti kultuurivaradest paljaks Väike-Aasia, Egiptus ja Mesopotaamia ning ehitati pompöösed muuseumid Berliini, Londonisse, Viini, Pariisi. Muuseum oli staatuse sümbol.

Tartul polnud võimalusi tuua kohale antiikoriginaale, kuid siinsesse kunstimuuseumi muretseti hästi valitud kolleksioon koopiaid kuulsamatest antiiktaiestest. 19. sajandi II poolel ja 20. sajandi alguses avati kogud üksteise järel ka ülikoolivälisele publikule.

Noor Eesti riik päris endiselt impeeriumiülikoolilt rikkalikud teaduskolleksioonid, mis rakendati nüüd rahvusriigi ideed teenima ja teadust rahva sekka viima. Sündisid Eesti loodust tutvustavad ekspositsioonid, arheoloogia- ja tervishoiumuuseum jmt. Kunstiajalooline fotokogu dokumenteeris palju sellist, mis järgnevalt II maailmasõjas hävis.

Pärast 1946. aastat läks suur osa ülikooli kogudest teaduste akadeemia valdusse. Totalitaarriigid teadsid hästi muuseumi propagandistlikku võimu ja oskasid seda rakendada.

Kuigi Õpetatud Eesti Seltsi kogud puistati laiali ja Eesti Rahva Muuseum jäeti ilma näitusepinnata, jäid siiski alles Eesti loodust tutvustavad ekspositsioonid ja jätkus kooliõpilaste toomine neisse

ÜLDINE SUUND ON SEE, ET ÜLIKOOLOIDE TEADUSKOLLEKTSIOONE ÜHENDATAKSE, AVATAKSE JA PÜÜTAKSE EKSPONEERIDA NII, ET NEED TEENIKSID ERI VANUSE- JA HUVIRÜHMADE LOOMUPÄRAST UUDISHIMU JA TOETAKSID KOOLIDE ÕPETÖÖD.

muuseumidesse.

Viimasel veerandsajandil on kogu maailmas toimunud õppe- ja teadustöös suured muutused. Uus teadus jätab endast samuti maha kolleksioone, kuid esialgu ei ole me veel harjunud mõtlema rakutüvedest või geeniproovidest kui võimalikest muuseumiobjektidest.

Vanad õppe- ja teaduskolleksioonid ei täida seda rolli enam kaugeltki samal määral nagu varem. Kõikjal otsitakse neile uut rakendust. Mõned teadusharud peavad endiselt vajalikuks oma läbikäidud tee tutvustamist ja siin on kolleksioonidest või õppemuuseumidest suur kasu.

Virtuaalmaailm on laiendanud juurdepääsu võimalusi, aga teisalt õpetanud ka väärtustama originaali. Üldine suund on see, et ülikoolide teaduskolleksioone ühendatakse, avatakse ja püütakse eksponeerida nii, et need teeniksid eri vanuse- ja huvirühmade loomupärast uudishimu ja toetaksid koolide õppetööd.

Samas suunas liigutakse ka Tartu ülikoolis. See kõik nõuab aga lisaressursse, nii materiaalseid kui ka inimlikke. Ressursid on meil teadagi napid ja seda olulisemaks muutub küsimus, mida, kellele ja kuidas täpselt siis ikka näidata.

5.–6. detsembril arutletakse ülikooli ajaloo muuseumi valges saalis koos kodumaiste arvamusiidrite ja kolleegidega välismaalt ülikoolimuuseumide oleviku ja tuleviku teemadel. Konverents «Miks ja kuidas eksponeerida akadeemilist pärandit? Akadeemilise muuseumi roll tänapäeva Euroopas» algab mõlemal päeval kell 11 ja kõik huvilised on oodatud. ☺

Foto: Andres Tennus

ÜLIÕPILASTEL TULEB ALALISEKS ELUKOHAKS MÄRKIDA TEGELIK ELUKOHT ÕPPIMISE AJAL, TULETAB TUDENGITELE MEELDE TÜ EMERIITPROFESSOR, 2011. AASTA RAHVA JA ELURUUMIDE LOENDUSE METOODIKAJUHT ENE-MARGIT TIIT.

Varje Sootak
varje.sootak@ut.ee

Üliõpilased on olnud loendustel kehv kontingent ega ole andnud end kergesti loendajale kätte. Professor Tiit loodab, et kes siis veel, kui mitte tudengid end esmakordsel e-loendusel loendaksid. Probleemiks võivad kujuneda just püselukoha kirjapanek. Rahvusvaheliselt on kokku lepitud, et päevaõppes õppijad ei märgi

aadressi, kuhu nad on sisse kirjutatud, vaid selle, kus õppimise ajal elavad, olgu see siis ühiselamu või erakorter.

Professor Ene-Margit Tiit, mida võiks veel tähele panna?

Kui ma matemaatikatudengeile keelteoskuse märkimisest rääkisin, mainis üks terane noormees, et ta võib ju kirja panna rohkem keeli, kui oskab. Ennast paremana näidata on absoluutselt mõttetu, sest kogu andmestik töödeldakse üheskoos ning mitte keegi mitte

kuskil ei saa välja võtta ühegi inimese andmeid. Seda ei luba ka isikuandmete kaitse seadus.

Vahel segavad loendust nn vee-sogajaid, kes soovitasid näiteks 1922. aasta loendusel inimestel end sakslasena kirja panna, kuigi nad sünni poolest olid eestlased – kas või selleks, et lapsed saksa kooli panna. Loenduse korraldajail tuli elanikele selgeks teha, et andmed on ainult statistika jaoks ning et nende järgi ei saa last kuhugi kooli sättida. Saksa ajal 1941 toimunud loendusel

aga kirjutati Otepää Teatajas, et loendage ennast ikka ära, muidu võib toidukaartidest ilma jääda.

Kas matemaatilise statistika professorina on rahvaloenduste temaatika Teie «leib?»

2000. aasta loendusel kuulusin ekspertkomisjoni. Praegu töötan statistikaameti matemaatilise statistika talituse vanemmetoodikuna, loendusperioodil on põhitöö metoodika meeskonna juhtimine. Juhatan ka rahvaloenduse teadusnõukogu, kus on teisi TÜ teadlasi: dotsendid Imbi Traat, Garri Raagmaa, Jüri Kõre, professor Tiit Tammaru, teadur Mare Ainsaar jt. Sel aastal loodud statistikanõukogusse, mis nõustab ka loenduse korraldamist, kuulub professor Tõnu Kollo.

Tartu ülikool on loendustega seotud algusest saati. TÜ ajaloomuuseum tähistas septembris 130 aasta möödumist loenduse algusest Eestimaal ning statistik Friedrich von Jung-Stillingi (1836–1888) 175. sünniaastapäeva.

Mingil määral isegi enne esimest üldist loendust. Näiteks 1867 Liivimaa kubermangu linnade rahvaloenduse materjalid avaldas Tartu ülikooli lõpetanud Riia statistikakomitee sekretär Friedrich von Jung-Stilling. Esimese, 1881. aasta loenduse põhimõtted töötas välja professor Carl Schirren. Jung-Stilling juhatas esimest Eesti maa-ala hõlmavat loendust, kust jäid välja Venemaa koosseisu kuulunud Narva ja Petserimaa. Tartus oli õppinud ka esimese loenduse

statistikakomitee sekretär Paul Jordan. Tänu nende osalusele ja avaldatud materjalidele teamegi esimestest loendustest.

Näiteks mis on esimestest loendustest teada?

Esimesel, mitte just suuremahulisel loendusel tehti kindlaks, kui palju inimesi siin elas, kui palju oli mehi ja naisi, mis uskunad olid jne. Näiteks tegevusala või elukutse järgi tuli välja, et eestlased olid enamasti talupojad. Kuigi linnades oli veel vähe elanikke, oli peale Kuressaare neis juba eestlaste ülekaal. Juhtivaid ameteid (arstid, advokaadid jt) pidasid sakslased, eestlased olid voorimehed, kingsepad, pagarid jt. Seda kõike me üldiselt teame, kuid täpsema kinnituse saame rahvaloenduse tulemustest.

Milline oli eestlaste haridustase?

Hariduse kohta otseselt ei küsitud, vaid küsiti lugemis- ja kirjaoskust. Vanema ja noorema põlvkonna vahel oli väga suur vahe. Nooremad olid vanematest suuremad kirjaoskajad. Meestel oli parem kirjutamisoskus kui naistel, naised oskasid jälle rohkem lugeda.

Aga võrreldes kogu Venemaaga?

Teisel, 1897. aasta loendusel selgus, et Eesti- ja Liivimaal on kirjaoskuse tase märksa kõrgem kui mujal Vene impeeriumis, sh Moskvas ja Peterburis. Eesti alal oskas lugeda 94,4% üle 10 aasta vanustest inimestest, sh eestlastest 96,7%. Eesti Vabariigi ajal tõmbas hariduse taset alla Eestiga

liidetud Petserimaa ja Narva jõe tagune ala.

Kuidas suurenes linnades eestlaste osakaal?

Kui esimestel loendustel elas eesti rahvastikust linnades 10–15%, siis 1922. aastaks oli neid 30%. Linnastumine aina suurenes ja nüüd on arvud vastupidised – maal elab umbes 30% ja linnades 70% inimesi. Rahvuslik koostis on linnades olnud alati palju kirjum kui maal, kus eestlased on suures ülekaalus, kuid linnades on eri ajalooperioodidel eestlaste osakaal lähenenud viiekümnele protsendile.

Kuidas on kümne loenduse jooksul muutunud metoodika?

Siin ei saa jälle mööda minna Tartu ülikoolist, kus ainsa ülikoolina Baltimaades tegeldi teaduslikult statistikaga. Mitmed õppejõud olid ka Eesti- ja Liivimaa statistikakomiteede tegevliikmed. Huvitav on seegi, et Tartus tekkis biostaatikute koolkond, mida juhtis hügieeni ja kohtuarstiteaduse professor Bernhard Körber.

Kes on biostaatikud?

Need olid tegelikult rahvastikustatistikud, kes tegid ligi 20 aasta jooksul seeria doktoritöid Eesti rahvastiku kohta ja keda nimetati nii tolleaegses teaduskirjanduses (sks *Biostatiker*) biostatistikute asemel.

Ja mida tegi Körber?

Körber kogus andmeid Tartu elanike hügieeniolude kohta ning statistika huvi viis ta rahvaloendustega tegelemiseni. Ta oli

Saksamaal tutvunud loenduse meetodika ja korraldamisega ning 1897. aasta loendusel järgiti Tartus rohkem Saksamaal kui Venemaal rakendatud printsiipe. Körber ise oli kolmest Tartu loendusringkonnast ühe loenduskomissar. Tema juhendamisel kaitsti ka paarkümmend doktoridiseriatsiooni, kus uuriti rahvastiku küsimusi ühise meetodika alusel.

Mis loendusmeetodikasse puutub, siis see muutub tavaliselt vähe, vastavalt ühiskonna arengule ja vajadustele. Nn traditsioonilisel loendusel küsib ja märgib andmeid loendaja või teevad seda elanikud ise posti või interneti teel. Mõnes riigis on tehtud registripõhiseid loendusi elanikke küsitlemata. Meie registrid pole rahvastikuloenduseks valmis. Oluline põhjus on see, et 1990ndatel tühistati elukoha registreerimise kohustus, mis hiljem taastati. Sellegipärast usub suur osa inimestest, et eluruumi registreerimine on vabatahtlik. Ja nii ei vasta rahvastikuregistri vähemalt viiendiku inimeste elukohad tegelikkusele või on ebatäpsed. Sageli pole registreeritud ka riigist lahkumist.

Kas enamasti varieerusid siis küsimustikud?

Esimestel loendustel oli vähe küsimusi. 1922. ja 1934. aasta loenduse küsimustikud olid üsna põhjalikud, kus arvestati ka rahvusvahelisi soovitusi. Nii näiteks päriti elumajade ja korterite kohta, kas neis on elekter, kanalatsioon, tualett jmt. Mitmel loendusel uuriti ka eluruumide suurust, hoone ehitusaega ja -ma-

terjale. 1941 korraldati kiiresti vaid seitsme küsimusega rahvastiku üldregistreerimine.

Igal loendusel täitis iga elanik oma isikliku loenduslehe või -kaardi, vastates selleks loendaja küsimustele, kes need kirja pani. Mingil määral kasutati EV-s ka ise loendamist, kuid selle kohta pole täpseid andmeid. Lisaks täitis osal loendustest veel ka kogu leibkond, maja- või toarahas eluruumi ja leibkonna ankeedi. Selles oli vaja märkida ka leibkonna sugulusuhted. Varem arvati leibkonda ka teenijad, sulased jt ning täpsustati, kes nad on. Taasiseseisvunud Eesti esimesel loendusel 2000 töötati küsimustik välja vastavalt rahvusvahelistele soovitudele.

Kuidas on loendusi mõjutanud arvutustehnika areng?

Analüütilised arvutid loodi juba 19. sajandi keskel just rahvaloenduste jaoks, kuigi eriti neid ei kasutatud. Eestis telliti 1922. aasta loenduse tarbeks Pariisist kaks moodsat masinakest, kuhu sisestati isikuandmeid. Teatud nuppudele vajutades võis saada mitmesuguseid tabeleid, nagu näiteks vanuse ja hariduse, vanuse ja perekonnaseisu jm kohta. Publitseerimiseks tuli kõik uuesti trükkida, sest fotograafilist tehnoloogiat veel ei tuntud. Arvan, et elektronarvuteid kasutati ka 1959. aasta loendusandmete töötlemisel Moskvas, kuhu tuli saata liiduvabariikide loenduste andmed.

Nõukogude ajal toimus neli rahvaloendust – 1959., 1970., 1979. ja 1989. aastal. Mille

poolest need varasematest erinesid?

Eesti seisukohast oligi põhiline erinevus see, et ankeedid koostati ja andmeid analüüsiti Moskvas ning seetõttu detailseid andmeid varasemate nõukogudeaegsete loenduste kohta meil pole. 1989. aasta andmeid oli lubatud dublikaadina ka Eestisse jätta. Tulemusi avaldati üsna mõõdukalt, enamasti ainult ametlikuks kasutamiseks. Nõukogudeaegsed loendused erinesid ka selle poolest, et kui kogu maailmas hakati juba eelmise sajandi keskpaigas loendusankete postiga koju saatma ja neid lasti inimestel endil täita, siis idabloki maades täitsid ankeete ainult loendajad. Liiduvabariikidel ei olnud võimalik teha loenduse kohta ka oma ettepanekuid. Eestis siiski kasutati loendusi haldusjaotuse korrastamiseks.

Miks toimus 2000. aasta loendus taasiseseisvunud Eestis veel vanaviisi?

Seda küll arutati, kuid otsustati jääda varasema küsitlusviisi juurde, sest inimesed polnuks ehk ankeetide isetäitmisega veel harjunud. Rahvaloenduste traditsioon ei luba teha meetodikas ühe korruga väga suuri muudatusi. Oli oht, et iseloendamise korral paljud ei tagasta ankeete. Ka internetilevik oli veel väike. Arvutitest oli aga suur abi andmete töötlemisel.

Nüüd oleme jõudnud e-loenduseni.

Tänavu kasutame kombineeritud meetodit, mis erineb kõikidest

varasematest loendustest. 31. detsembrist 31. jaanuarini on igapäeval võimalik vastata ankeedi-põhisele küsitlusele veebis. Neid, kes pole end veebis loendanud, küsitleb 16. veebruarist 31. märtsini kodus loendaja, kellele on selleks antud personaalarvuti. Ka paberankeet on tagavaraks, juhul kui arvuti ei tööta.

Mis on Teid ennast rahvastikuküsimustega tegelemisel kõige rohkem üllatanud?

Kõige rohkem on mind üllatanud eestlaste tohutu areng 130 aasta jooksul. Esimeste loenduste ajal 19. sajandi teisel poolel oli eesti mees või naine napi kirjaoskusega, kui üldse oskas lugeda ja kirjutada; põhiliselt maainimene, ta oli liikunud ehk ainult oma kihelkonna kihelkonnas; tema silmaringi valgustasid kalendrid ja ajalehed, kui sedagi. Rahvuslikku identiteetigi eriti ei tunnetatud.

Mahasurutud, võõraste poolt valitsetud rahvast oleme jõudnud teiste Euroopa rahvaste kõrvale, kellel oli juba tollal oma haritlaskond, kõrgklass, seadused, rahvusteadvus, oma valitsejad. Nüüd oleme hoolimata sellest, et iseolemise võimalusi on olnud kokku vaid napp nelikümmend aastat, nendega sarnased – meilgi on oma haritlaskond, teadlased ja me oskame ise oma elu korraldada. See hämmastabki mind.

Aga meie rahvaarv väheneb?

Eesti rahva arvukus on siiski väga vähe muutunud. Oleme püsinud stabiilsena – 800 000–900 000 piirides, kuigi on olnud kasvu- ja kahanemisperioode. Kui

võrrelda maailma rahva arvuga, mis oli meie esimeste loenduste ajal umbes üks miljard inimest ja praegu seitse miljardit, siis on meie osakaal maailma rahvastikus küll vähenenud, kuid absoluutarvu poolest oleme enam-vähem stabiilsed, nagu ka teised Euroopa rahvad. Euroopas oli küll pärast Teist maailmasõda beebibuum, mis meil ära jäi, kuid 1960ndate lõpus, kui elujärg oli paranenud, suurenes ka sündivus. Praeguseks oleme ületanud kogu Ida-Euroopas ilmnenud iseseisvumisele järgnenud kohanemissõki ja rahvastiku areng liigub pigem positiivses suunas.

Me oleme muutunud ka väga liikuvaks. Paljud üliõpilased ja õppejõud õpivad, täiendavad või töötavad loenduse ajal välisriikides. Kuidas nemad end loendavad?

Rahvusvaheliste põhikategooriate järgi kuulub püsielanikkonda see, kes on riigis elanud vähemalt 12 kuud või kavatseb sinna jääda vähemalt 12 kuuks. Seega kuuluvad Eesti püsielanike hulka ka need, kes on siit lahkunud käesoleva aasta jooksul, aga on elanud välismaal vähem kui 12 kuud ega kavatse sinna jääda.

Vastavalt rahvusvahelisele kokkuleppele üliõpilased, kes õpivad välismaal pikemalt kui 12 kuud, meie püsielanikena arvesse ei lähe, kuigi nad kavatsevad pärast õpingute lõppu Eestisse naasta. Seevastu aga loendatakse meil külalistudengid, kes viibivad siin vähemalt aasta.

Kui näiteks nn pendelrändajad, kes töötavad välismaal, aga

RAHVALOENDUSED EESTIS

1881	1959
1897	1970
1922	1979
1934	1989
1941	2000

kelle leibkond elab Eestis, veevadav suurema osa vabast ajast oma leibkonnaga Eestis, siis on ka nemad Eesti püsielanikud. Aga kui nad käivad Eestis suhteliselt harva ja on elanud juba üle aasta eemal, loetakse neid välisriigis elavateks.

Tahame teada saada ka andmeid Eestis lühiajaliselt (3–12 kuud) elavate välismaalaste kohta, kuid neid me Eesti elanikkonnast hulka ei arva.

Esmakordselt küsime iga inimese käest, kas keegi lähisugulastest on viimase 12 aasta jooksul välismaale jäänud. See on vajalik, et teada saada, kui palju meid ikkagi siin Eestis elab – pole ju kõik lahkunud oma rännet ametlikult registreerinud.

Seega – hakkame ennast loendama alates 31. detsembrist.

31. detsember kell 00.00 on loendus hetk. Kõik andmed tuleb ajastada sellele hetkele. Kui näiteks laps sünnib enne seda hetke, siis ta loendatakse, kui 31. detsembril, siis enam mitte. 31. detsember ei tähenda veel seda, et me kõik vana-aasta viimasel päeval peaksime vastama hakkama. Igati sobiv on ennast loendada näiteks 10. ja 20. jaanuari vahel. ☺

IRINA KÜLMOJA – 65

Foto: erakogu

28. novembril tähistas juubelit slaavi filoloogia osakonna juhataja, vene keele õpetooli professor Irina Külmoja. Pärast TRÜ vene keele ja kirjanduse osakonna lõpetamist 1970. aastal töötas ta mõned aastad TRÜ teadusraamatukogus, 1977. aastal astus aspirantuuri vene keele õpetooli juures ning alates 1979. aastast asus samasse tööle. Õpetaja, vanemõpetaja, dotsent, filoloogiateaduskonna prodekaan ning alates 1993. aastast professor, õpetooli

ja osakonna juhataja – nii võib lühidalt ja mõnevõrra ametlikult iseloomustada juubilaritegevust. Selle loetelu taga on aga suur töö: kümned publikatsioonid, mis on avaldatud Eestis, Lätis, Venemaal, Bulgaarias, Ungaris ja mujal, magistri- ja doktoriväitekirjade juhendamine, teadusprojektid.

Eraldi tuleb rõhutada juubilarite korraldustööd. Temast sai õpetooli juhataja keerulisel muutuste ajal, mil mindi üle uutele töövormidele ja õppekavadele, mis nõudis suurt tööd. Selle perioodi alguses, mil õpetooli töö korraldati ümber uutes, taasiseseisvunud Eesti tingimustes, katkes ajutiselt õpetooli jaoks toimetiste seeria ning teaduskonverentside ja seminaride traditsioon. Mõneks ajaks katkesid ka pidevad kontaktid teiste riikide kolleegidega, ent see vaheaeg ei olnud pikk. Regulaarsed teaduskonverentsid ja seminarid taastati väga kiiresti, korraldustoimkonna eesotsas oli alati Irina Külmoja.

1997. aastast ilmub taas

regulaarselt vene keele õpetooli toimetiste seeria «Töid vene ja slaavi filoloogia alal. Lingvistika. Uus seeria», mille nimetust hiljem muudeti: «Humaniora: Lingua Russica». Praegu on trükkis XIII köide. Kõikide köidete vastutav toimetaja on alati olnud Irina Külmoja.

Juubilarite suureks teeneks võib pidada ka 2003. aastal alguse saanud Eestis elavate vene vanausuliste uurimist. Nüüd tegelevad selle teadussuunaga, mis aitab säilitada unikaalselt kultuurifenomeni, peale TÜ vene keele õpetooli töötajate ka teiste teadusalade esindajad.

Irina Külmoja on lisaks teadlasele ka abikaasa, ema, vanaema, sõber, külalislahke perenaine, elurõõmus inimene, õpetaja.

Õnnitleme meie kallist Irinat juubeli puhul, soovime jätkuvat jõudu nii teadus- kui ka korraldustöös, tugevat tervist ja suurepärast tuju!

kolleegid ja õpilased

tes õpinguid kaugõppes.

1973. aastal lõpetas Tiit *cum laude* ülikooli üldajaloo erialal ning astus aspirantuuri (juhendajaks Artur Vassar). 1980. aastal anti talle väitekirja «Maatõeliste kihi kujunemisest Eestis (Mõisatõelised Lõuna-Eestis 19. sajandi algusest 20. sajandi alguseni)» eest ajalookandidaadi kraad. Väitekirjaga samaaegselt valminud uurimus maarahvastiku sotsiaalsest struktuurist Lõuna-Eestis 19. sajandi lõpul pälvis 1979. aastal vabariiklikul noorte

teadlaste uurimistööde konkursil II preemia ja ilmus venekeelse lühimonograafiana Eesti NSV Teaduste akadeemia väljaandel (1980).

1977. aastal algas professor Rosenbergi õppejõutee Tartu ülikoolis. 1993. aastal sai temast pärast professor Sulev Vahtre emeriteerumist Eesti ajaloo õpetooli juhataja kohusetäitja ning 1994. aastal valiti ta Eesti ajaloo korraliseks professoriks. Aastatel 1995–1996 oli juubilar ka TÜ ajaloo osakonna juhataja.

Ajaloolasena on Tiidu peamiseks uurimisvaldkonnaks pikka aega olnud Eesti sotsiaal- ja majandusajalugu (maamajandus ja -rahvastik) 17.–20. sajandil. Ta on vaieldamatult Hans Kruusi ja Artur Vassara loodud Eesti agrarajaloo koolkonna üks silmapaistvaim esindaja. Kuid agrarajaloo käsitlustele lisanduvad tuumakad uurimused Eesti ajalookirjutuse ajaloost, maaküsimusest- ja maareformidest Ida- ja Kesk-Euroopas 20. sajandil ja mitmetest

teistest valdkondadest. Eraldi esiletõstmist vääriks ka tema koduloolised uurimused Valgast ja kodukoha ümbrusest, kooliõpikud ning ajaloo populariseerimine. Ta on aidanud seada sihte Eesti ajaloo uurimisel, olles üks president Lennart Meri algatatud kolmeköitelise koguteose «Eesti ajalugu 1700–2000» toetajaid ja elluviijaid. Tema kaastoimetamisel ilmus 2010. aastal koguteose viies köide, mis käsitleb Eesti ajalugu pärisorjuse kaotamisest Vabadussõjani.

Tiit Rosenberg on hinnatud Eesti ja meie naabermaade ajaloo, ajalooeaduse ajaloo ja paljude teiste loengukursuste õppejõu ning juhendajana. Tema juhendamisel on kaitstud kümnekond doktoriväitekirja. Viimasel veerandsajandil on ta täiendanud end välismaal (Venemaal, Saksamaal, Inglismaal), esinenud paljudel rahvusvahelistel teaduskonverentsidel ja aidanud neid korraldada.

Tiit kuulub paljudesse eri-

alaihendustesse, on Balti ajaloo komisjoni korrespondentliige (1995), TÜ ajalooringi auliige (2006), Valgetähe IV klassi teenetemärgi kavaler (2001). 1996–2008 oli ta Õpetatud Eesti Seltsi esimees. Tiit Rosenbergi vaieldamatu teene on, et seltsist on praeguseks kujunenud üks kõige tegusamaid teadusühendusi Eestis.

Kolleegina on Tiit tasakalukas ja sõbralik, luues üksteist toetava tööatmosfääri. Eeskujuga vääriks on ka juubilarite kirglik spordihuvi.

Tegelikult võiks veel pikalt kõneleda Tiidu ettevõtmistest, kuid ega ümmargune sünnipäev ei tähenda senitehtule joone alla tõmbamist. Seetõttu soovimegi Sulle jätkuvat tegusust ja jõudu edaspidiseks.

ajaloo ja arheoloogia instituudi kolleegide nimel Tõnu-Andrus Tannberg

TIIT ROSENBERG – 65

Foto: Andres Tennus

Tänavu teisel jõulupühäl saab 65-aastaseks Eesti ajaloo korraline professor Tiit Rosenberg.

Hea kolleeg Tiit sündis Valgemaal Tsirguliinas, lõpetas Valga I keskkooli ja töötas lühikest aega kodulähedases Keeni koolis kehalise kasvatuse, geograafia ja matemaatika õpetajana. Pärast sundteenistust Nõukogude armeeas asus ta Tartu ülikooli ajalugu õppima. Juba mõne aasta pärast siirdus juubilar tööle Tallinnasse Eesti NSV Teaduste akadeemia ajaloo instituuti, jätku-

ENE AHVEN – 40 (TÖÖAASTAT)

Foto: erakogu

Selle aasta sügiseks on Ene Ahven TÜ akadeemilise naiskoori koorimeistri ametit pidanud 40 aastat. Algas oli aastal 1971. Meie praegune dirigent Triin Koch polnud siis veel sündinud ja Vaike Uibopuu töötas koori juures peadirigendina kaheksandat hooaega. Koostöö Vaikega kestis 2005. aastani, kui naiskoori peadirigendiks sai Triin Koch.

Ilmselt pole sellise kogemustepagasiga inimesi palju, kes on näinud ühe isetegevuskollektiivi arengut nii vahetult nii pika aja

väljal. Selle aja sisse on mahtunud sadu lauljaid, arvukalt edukaid konkursiesinemisi, kümneid reise, mitmeid esinemiskostüümide vahetusi jne. Tänapäeval pole nii pikaajalised staažid ju enam moes. «Seitse aastat on paras aeg ühte leiba süüa, siis peaks töökohta vahetama», ütlevad karjäärinõustajad. Ometi on maailm kirju ja Ene-suguste inimeste teadmised peaks üles täheldama ning üheks kenaks naiskooriuurimuseks vormima.

Kuid kes on Ene tegelikult ja kuidas tal koorist veel küllalt pole

saanud? Laulud ju korduvad, lauljate tüübidki korduvad, isegi konkursireisid on toimunud eri aegadel ikka samadesse kohtadesse. Aga Ene pole sellest väsinud. Ta ise ütleb, et koor hoiab teda noorena, et naiskoori vaimus on see, mille pärast ta jätkuvalt meile partiisid õpetada ja talvel külmaga pärast proovi viimast koju viivat bussi oodata viitsib. Naiskoori lauljad jälle – enamik juba iseseisvusaja kasvandikud – kuulevad ootamatutel jõudehetkedel, suu ammuli, Ene jutte sellest, kuidas ennemuistsetel liiduvabariigireisidel koor ühes linnas või teises kultuurimajas vastu

võeti, kuidas koor oma oli esimestel välisreisidel sunnitud koputajaid kaasa võtma, mida tunnustavat sõnas pärast kordaläinud kontserti mõni kuulus muusikategelane, milline oli laulja tollal ja milline on täna. Ja nii edasi.

Samas suudab Ene end kohati peaaegu et nähtamatuks teha, sest peale briljantse oskuse lauljaile partiid selgeks õpetada, vajadusel virtuosse klaverisaatjana üles astuda, karmena ja otsekoheasena reageerida nii õigetele kui ka valedele nootidele ja intonatsioonile, iseloomustab teda kadestamisväärne diplomaatilisus ning kõigutamatu tagasihoidlik-

kus kõigesse avalikku esiletõstmisse puutuv. Nii ta varjubki kontsertidel, kus naiskoor ülikooli aulas laulab, ühe vastasseinas asuva samba taha, aga kõrval ulatavad noote püüdma, et meile pärast kõige ausamat kriitikat jagada.

Mida teeks Ene ilma naiskooriga? Küllap ta tegevust leiaks. Mida teeks aga naiskoor Ene rõõmsameelse südikuse ja kogu hingest naiskoori ettevõtmistele kaasaelava hingeta? Ei taha mõeldagi. Tervist ja jõudu, Ene!

TÜ akadeemilise naiskoori nimel Pille Säälük

doktorikooli koordinaator – 12. detsember

35 Külli Jaako, farmokoloogia teadur ja vanemassistent – 4. detsember

Siim Salmar, orgaanilise keemia teadur – 14. detsember

Nikolay Kuznetsov, soome-ugri keelte lector – 29. detsember

30 Maarja Dahl, sisekommunikatsiooni peaspetsialist – 4. detsember

Ave Roots, sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituudi assistent – 16. detsember

25 Kaisa Jõgi, turundusspetsialist – 10. detsember

Mari-Liisa Parder, TÜ eetikakeskuse projektijuht – 31. detsember

20 Kristina Reinmets, rakubioloogia õppetooli laborant – 28. detsember

Galina Bogdan, teenindusosakonna assistent – 27. detsember

50 Marju Piir, haridustehnoloog – 9. detsember

Aare Selberg, kolloid- ja keskkonnakeemia teadur – 11. detsember

45 Rein Ahas, inimgeograafia professor, inimgeograafia ja regionaalplaneerimise õppetooli juhataja – 10. detsember

Ülle Hendrikson, õppekorralduse peaspetsialist – 16. detsember

Garri Raagmaa, regionaalplaneerimise dotsent, keskkonnakorralduse ja -planeerimise õppekava programmijuht – 16. detsember

Irina Opletajeva, raamatukoguhoidja – 27. detsember

40 Kaia Tammiksaar, endokrinoloogia assistent – 10. detsember

Halja Suss, residentuuri spetsialist, kliinilise meditsiini

Õnnitleme

75 Peet-Henn Kingisepp, arstiteaduskonna emeriitdotsent, füsioloogia õppetooli spetsialist – 10. detsember

70 Helgi Silm, arstiteaduskonna emeriitprofessor, dermatoloogia ja veneroloogia vanemteadur – 29. detsember

60 Aleks Lenzner, ortopeedia dotsent – 8. detsember

Dagmar Kutsar, sotsiaalpoliitika dotsent – 15. detsember

Milvi Siniroht, TÜ molekulaar- ja rakubioloogia instituudi tehnik-laborant – 18. detsember

55 Eve Lember, teadusprorektori sekretär – 1. detsember

Vadim Avdejev, remonditööline – 7. detsember

Riina Salupere, gastroenteroloogia dotsent – 21. detsember

STIPENDIUM

Õpetatud Eesti Seltsi stipendium

Õpetatud Eesti Selts kuulutab välja stipendiumikonkursi seltsi aastaraamatu (ÕES 2009, Tartu 2010) parima artikli autorile. Stipendiumi määramine

STIPENDIUMID

TÜ sihtasutuse stipendiumid 2011. aasta sügissemestril.

2. detsembril kell 14 annab TÜ sihtasutus ülikooli ajaloo muuseumi valges saalis kätte stipendiumid 60 üliõpilasele, teadlasele ja TÜ töötajale. Ravimitootjate liidu ja Marika Mikelsaare stipendiumid anti üle arstiteaduskonna aastapäeval. Kokku jagati sügissemestril välja 45 655 eurot.

Stipendiumi pälvitsid:

Tartu ülikooli raefondi stipendium

Janek Mägi – usuteaduskonna 2. aasta magistrant;

Mats Kivistik – sotsiaal- ja haridusteaduskonna 2.

aasta magistrant; **Kai-Riin Veromann** – sotsiaal- ja haridusteaduskonna 3. aasta üliõpilane; **Roland Matt** – loodus- ja tehnoloogiategaduskonna 2. aasta üliõpilane; **Merlin Raud** – loodus- ja tehnoloogiategaduskonna 3. aasta doktorant.

Raefondi preemia

TÜ majandusteaduskonna ettevõtluskeskuse juhataja, professor **Tõnis Mets**; TÜ kliinikumi arst-õppejõud **Elmar Mustimets**; TÜ keelekeskuse lektor **Kaarina Rein**.

Ants ja Laine Silvere ning Sigfried Panti mälestusstipendium

Maiu Lünekund – sotsiaal- ja haridusteaduskonna 1. aasta magistrant; **Signe Algma** – sotsiaal- ja haridusteaduskonna 2. aasta üliõpilane; **Triin Tark** – filosoofiateaduskonna 2. aasta magistrant; **Nailja Idrissova** – arstiteaduskonna 3. aasta üliõpilane; **Tanar Kirs** – filosoofiateaduskonna 2. aasta magistrant; **Heidy Meriste** – filosoofiateaduskonna 3. aasta üliõpilane.

Estraveli reisihoiu stipendiumid

Pille Davel – filosoofiateaduskonna 2. aasta magistrant; **Riti Tiimus** – sotsiaal- ja haridusteaduskonna 2. aasta magistrant; **Riina Roasto** – filosoofiateaduskonna 2. aasta magistrant; **Holger Nõmm** – õigusteadus-

kuulutatakse välja ÕESi aastakoosolekul 2012. aasta jaanuaris. Parima artikli preemia saab kandidaate esitada või ise kandideerida 23. detsembrini 2011 aadressil Õpetatud Eesti Selts, Lossi 3–421, 51003 Tartu või kadi.kass@ut.ee

konna 2. aasta magistrant; **Kristiina Müür** – Euroopa kolledži 1. aasta magistrant; **Triin Võrno** – matemaatika-informaatikateaduskonna 2. aasta magistrant.

Kaleva Traveli reisistipendiumid

Gerda Rumvolt – kehakultuuriteaduskonna 2. aasta magistrant; **Maria Liiv** – sotsiaal- ja haridusteaduskonna 2. aasta magistrant; **Ele Viskus** – filosoofiateaduskonna 2. aasta magistrant; **Janno Torop** – loodus- ja tehnoloogiategaduskonna 4. aasta doktorant; **Hedi Hepner** – õigusteaduskonna 1. aasta magistrant; **Helen Lempu** – arstiteaduskonna 5. aasta üliõpilane; **Marie Abel** – arstiteaduskonna 5. aasta üliõpilane; **Katre Tatrik** – sotsiaal- ja haridusteaduskonna 1. aasta magistrant; **Mariann Sirgmetts** – õigusteaduskonna 2. aasta magistrant.

Mari ja Andres Tarandi stipendium

Peeter Tinitis – filosoofiateaduskonna 2. aasta magistrant.

Andreas ja Elmerice Traksi stipendium

Triin Jagomägi – arstiteaduskonna 2. aasta doktorant; **Katrin Jeeger** – arstiteaduskonna 5. aasta üliõpilane; **Maris Siitas** – arstiteaduskonna 4. aasta üliõpilane.

Rahvatervishoiu magistrantide grupp – arstiteaduskonna 1. aasta magistrandid

Stipendiumid arstiteaduskonna üliõpilaste ja teadurite õppe- ja teadustöö toetuseks:

Ruth Käbini stipendium

Eno-Martin Lotman – 4. aasta üliõpilane.

Laste kliiniliste uuringute fondi stipendium

Lenne-Triin Kõrgvee – 4. aasta arst-resident.

Nadia Walteri stipendium

Katrin Sonn – 3. aasta doktorant.

Marika Mikelsaare üliõpilasteaduse stipendium

Triin Laisk – 3. aasta doktorant; **Helen Oopkaup** – 1. aasta magistrant (LOTE).

Ravimitootjate Liidu stipendium

Kaupo Teesalu – teadur.

Stipendiumid kehakultuuriteaduskonna üliõpilaste

te ja teadurite õppe- ja teadustöö toetuseks:**Atko-Meeme Viru stipendium**

Herje Aibast – 3. aasta doktorant; **Maire Aru** – teadur.

Fred Kudu stipendium

Grit Shadeiko – 3. aasta üliõpilane.

Stipendiumid filosoofiateaduskonna üliõpilaste ja**teadurite õppe- ja teadustöö toetuseks:****Johannes Voldemar Veski stipendium**

Ann Metslang – 2. aasta magistrant.

Toomas Lapi mälestusstipendium

Olga Kudajeva – 3. aasta üliõpilane.

Stipendiumid õigusteaduskonna üliõpilastele**nende õppe ja teadustöö toetuseks:****Urmas Sõõrumaa stipendium**

Kärt Pormeister – 1. aasta magistrant; **Tuuli Hansen**

– 2. aasta magistrant.

Simon Levini stipendium

Kerstin Linnart – 2. aasta magistrant.

Arno Mägi stipendium

Elen Ruus – 3. aasta üliõpilane.

Stipendium loodus- ja tehnoloogiateaduskonna**üliõpilasele:****Heinz Martin Ederma stipendium**

Oleg Lebedev – 2. aasta doktorant.

Stipendium Eesti muusika- ja teatriakadeemia**üliõpilasele:****Perekond Maimetsa stipendium**

Marie Kõrvits – 2. aasta magistrant (helilooming).

KAITSMISED

8. detsembril kell 10.15 kaitseb **Ülle Marksoo** geograafia erialal *doctor philosophiae* kraadi saamiseks doktoritööd «Long-term Unemployment and its Regional Disparities in Estonia» («Pikaajaline töötus ja selle regionaalsed erinevused Eestis»). Kaitsmine toimub TÜ nõukogu saalis. Juhendaja prof Tiit Tammaru, PhD, oponent prof Örjan Sjöberg, PhD (Stockholmi majanduskool, Rootsi).

9. detsembril kell 10.15 kaitseb **Anu Tiitsaar** doktoritööd «The Effects of Predation Risk and Habitat History on Butterfly Communities» («Kisklusrisk ja elupaiga ajalugu päevaliblikate koosluste mõjutajatena»). Kaitsmine toimub Vanemuise 46–301. Juhendaja vanemteadur Tiit Teder, PhD, oponent dots Martin Konvicka, PhD (Lõuna-Boheemia ülikool, Tšehhi).

9. detsembril kell 12.15 kaitseb **Nele Muttik** geoloogia erialal doktoritööd «Post-impact Alteration of Impactites: Ries Crater, Germany» («Impaktkivimite sekundaarne muutumine hüdrotermaalsetes ja diagenesi-murenemise protsessides: Ries'i meteoriidikraater, Saksamaa»). Kaitsmine toimub Chemicumis 1019 (Ravila 14a). Juhendaja prof Kalle Kirsimäe, PhD (TÜ ÖMI), oponent prof Henning Dypvik, PhD (Oslo ülikool, Norra).

13. detsembril kell 10.15 kaitseb **Elin Sild** doktoritööd «Oxidative Defences in Immunoecological

Context: Validation and Application of Assays for Nitric Oxide Production and Oxidative Burst in a Wild Passerine» («Oksüdatiivsed kaitsereaktsioonid immuunökoloogilises kontekstis: lämmastikoksiidi produktsiooni ning oksüdatiivse purske mõõtmise meetodite kohandamine ja rakendamine värvulisele»). Kaitsmine toimub Vanemuise 46–301. Juhendaja prof Peeter Hõrak, PhD (TÜ ÖMI), oponent dr Lynn B Martin (Lõuna-Florida ülikool, USA).

15. detsembril kell 12.15 kaitseb **Morten Tonnessen** doktoriväitekirja «Umwelt Transition and Uexküllian Phenomenology. An Ecosemiotic Analysis of Norwegian Wolf Management» («Uexkülli fenomenoloogia ja maailma üleminekud: Norra hundipopulatsiooni majandamise ökosemiootiline analüüs»). Kaitsmine toimub TÜ nõukogu saalis. Juhendaja prof Kalevi Kull, retsensendid prof Jesper Hoffmeyer (Kopenhaageni ülikool, Taani) ja *assistant prof* Dominique Lestel (Pariisi ülikool, Prantsusmaa).

20. detsembril kell 10 kaitseb **Heisi Kurig** keemia erialal doktoriväitekirja «Electrical Double-Layer Capacitors Based on Ionic Liquids as Electrolytes» («Ioonsetel vedelikel baseeruvad elektrilise kaksikihi kondensaatorid»). Kaitsmine toimub Chemicumis 1021 (Ravila 14a). Juhendajad prof Enn Lust ja Alar Jänes, PhD, oponent prof François Béguin (Orléans'i ülikool, Prantsusmaa).

TUNNUSTUSED

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvisid 65. sünnipäeval filosoofiateaduskonna vene keele professor, slaavi filoloogia osakonna juhataja **Irina Külmoja** ja loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi insener **Koit Timpmann**.

TEATED

Detsembris TÜ aulas: 2. detsembril kl 11.30–15.00 **Eesti neuroloogide ja neurokirurgide seltsi talvseminar**; 4. detsembril kl 16–19 **kontsert** «Kauged hommikud» koorid Kurekell, Tartu akadeemiline meeskoor, Forestalia; 5. detsembril kl 18–19.30 **Soome Vabariigi 94. aastapäeva** tähistamine; 7. detsembril kl 19–21 Eesti Kontserdi **kontsert**, Alo Mattisen, valge klaver; 8. detsembril kl 19–21.30 Miina Härma kooli **kontsert**; 9. detsembril kl 18–20 H. Elleri nim. muusikakooli **sünnipäevakontsert**; 11. detsembril kl 18–20 Viljandi kultuuriakadeemia segakoori ja Viljandi linnakapelli **advendikontsert** (tasuta); 13. detsembril kl 19–20.30 Allika bändi **kontsert**; 14. detsembril kl 19–20.30 arstiteaduskonna ja SA Tü kliinikumi **jõulukontsert**; 15. detsembril kl 17–19 H. Elleri nim. muusikakooli noorteosakonna **jõulukontsert**; 19. detsembril kl 19–21 **TÜSO jõulukontsert**; 28. detsembril kl 19–20.30 Tanel Joamets, **kontsert valgel klaveril**; 29. detsembril kl 18–20 Eesti muusikaõpetajate **kontsert**.

TÜ pensionäride ühingus Vitae: 8. ja 13. detsembril saab registreeruda jõulupeole; 16. detsembril kl 17 on Vitae liikmete jõulupidu Tähe 4 söökla; 17. detsembril kl 11 ekliibrise klubi; 19. detsembril kl 16 põltsamaalaste klubi; 20. detsembril kl 11 humanitaaria klubi; 20. detsembril kl 13 elulooring.

2. detsembril kell 12 toimub Tü raamatukogu konverentsisaalis **konverents** «Pühholoogiast koolis ja ülikoolis». Esinevad Jüri Allik, Jaanus Harro, Veronika Kalmus, Eve Kikas, Olev Must ja Karin Täht, Tarmo Strenze ja Eimar Veldre.

2.–4. detsembrini toimub Tü slaavi filoloogia osakonnas **rahvusvaheline teadusseminar** «Keeltesisesed ja -vahelised mõjud», mis on pühendatud vene keele õppetooli kauaaegse juhataja professor

Tü aumärgi ja tänukirjaga tunnustati 60. sünnipäeval arstiteaduskonna anestesioloogia ja intensiivravi kliiniku assistenti **Hulda Jekimovit**.

Tü tänukirja pälvisid 70. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna emeriitdotsent **Uudo Pragi** ja ökoloogia ja maateaduste instituudi hüdrobioloogia lektor **Taavi Virro**.

Irina Külmoja 65. sünnipäevale. Seminari avatakse 2. detsembril kell 13 Tü raamatukogus (ruum nr 243).

Korvpallimeeskond Tartu Ülikool peab detsembris Tü spordihoone II pallisaalis viis mängu. 2. detsembril on Tü vastane BC Kalev/Cramo, 6. detsembril Rakvere Tarvas, 9. detsembril Šiauliai, 14. detsembril KK Pärnu ja 15. detsembril Valga KK. Kõik mängud algavad kell 19.

Õpetatud Eesti Seltsis: 7. detsembril kell 16.15 esineb Tuuli Kurisoo Lossi 3-427 ettekandega «Ristripatsid Eesti 12.–13. sajandi laibakalmistutes: kas ehted, kristlaste või paganate tunnused?». Lisainfo: www.ut.ee/OES.

10. detsembril toimub ülikooli kirikus kell 17 Tü akadeemilise naiskoori ja Tü kammerkoori **jõulukontsert** «Ootsin pühi tulevada,» mida juhatab Triin Koch. Pilet eelmüügist 4, kohapeal 4–5 eurot. 16. detsembril annavad Tartu Jaani kirikus Triin Kochi ja Alo Ritsingu juhatusel **jõulukontserdi** Tü akadeemiline naiskoor ja Tartu akadeemiline meeskoor. Kontsert «Õnneõhevil» algab kell 19 ja on tasuta.

13. detsembril toimub Viljandi pärimusmuusika Aidas **omakultuuriakadeemia loeng** «Meie valikud mõõdetava ja tajutava aja vahel». Meile elamiseks antud aja kasutamisel on meil kolm äärmuslikku valikut: planeerida ja kavandada oma elu pisiasjadeni, lasta elul minna täiesti omasoodu ja ujuda selle vooluga kaasa või jätta neile asjadele üldse tähelepanu pööramata. Loengus annab ülevaate nii neist äärmusist kui ka nende vahele jäävast spektrist ning eri lähenemiste tugevatest ja nõrkadest külgedest koolitaja Kristjan Otsmann. Juttu juhib Kairi Leivo.

Suvel 2012 esmakordselt Eestis toimuva **rahvusvahelise füüsikaolümpiaadi** korraldusmeeskond otsib vabatahtlikke. CV-sid oodatakse 12. detsembriks 2011 Lisainfo: 628 5815, mobiil: +372 514 2957, www.ipho2012.ee Ene Koitla.

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee